

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

SUVREMENI PROGRAMI EDUKACIJE RODITELJA
diplomski rad

STUDENTICA: Irena Jelenić Aćimović

STUDIJ: Izvanredni studij Pedagogije

MENTOR: prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2016. godina

SAŽETAK

Iako je roditeljska uloga oduvijek predstavljala veliku odgovornost, danas ona postaje sve zahtjevnija. Od roditelja se danas očekuje da dobro poznaje svoje dijete, da zna primjenjivati odgovarajuće odgojne postupke, da je otvoren za nova saznanja i vještine. Uspješnost roditelja u odgojnom djelovanju, najčešće se komparira s uspješnosti djeteta. Roditelj mora posjedovati određena znanja i vještine, kako bi mogao birati ono što je najbolje za njegovo dijete. Nesigurnost u roditeljskim ulogama, osjećaj nekompetentnosti i nemoći u odgoju djece, ukazuju na potrebu roditelja za edukacijom. Pedagoška edukacija roditelja podrazumijeva programe kroz koje će se roditelji osnažiti u svojoj roditeljskoj ulozi, odnosno unaprijediti vještine i znanja o roditeljstvu. Programi se mogu realizirati kroz razne organizacijske oblike: škole za roditelje, tečajeve, predavanja, radionice, tribine, savjetovašta, igraonice za djecu i roditelje ili kroz programe kućnih posjeta. Pri tome je važno slijediti potrebe i interese roditelja kako bi se ostvario cilj – postati kompetentan roditelj. U svijetu postoji mnoštvo raznovrsnih programa za roditelje, dok su u Republici Hrvatskoj najpoznatiji oni pod nazivom „Rastimo zajedno“, „Korak po korak“ i drugi.

Provedenim istraživanjem u osnovnoj školi i dječjem vrtiću na području grada Rijeke i okolice, nastojalo se ispitati mišljenje roditelja i dosadašnja iskustva u programima pedagoške edukacije. Anketiranjem ispitanika dobio se podatak o uključenosti roditelja u programe pedagoške edukacije, sadržaje i oblike koje oni smatraju najzanimljivijima, kao i o važnosti pojedinih segmenata pedagoške edukacije, po mišljenju roditelja.

ključne riječi: roditeljstvo, edukacija roditelja, programi pedagoške edukacije roditelja

ABSTRACT

Parental role is a big responsibility. Today, it is becoming more demanding. Parents must know their child. They need to know how to apply the appropriate corrective actions. Parents must be open to new knowledge and skills.

Parents success in the educational activiti, usually compares with success of children. Because of that, parents must have certain knowledge and skills, to be able to choose what is the best for his child. Uncertainty and weakness in raising children, indicate the need for parents education programs. That programs can be realized by: schools for parents, courses, lectures, workshops, stands, counselling, playgrounds for children and parents or programs of home visits. It is very important follow the needs of child and parents in the same time. Then parents can become a competent parents.

In the world, there are many different programs for parents. In Croatia, the most popular is „Growing together“ and „Step by step“.

The research in primary school and kindergarten in Rijeka and it surrounding, examined the parents opinion and their experiences in programs of pedagogical education. The results showed the fact of parents involvement in programs, the most interesting facilities and the importance of certain segments in education.

keywords: parenting, parent education, programs of pedagogical educations for parents

SADRŽAJ

I. UVOD.....	6
1. OBITELJ I RODITELJSTVO.....	7
1.1. Obitelj – temeljna institucija društva.....	7
1.2. Funkcije suvremene obitelji.....	8
1.3. Roditeljstvo danas.....	9
1.4. Pojam poželjnog roditeljstva	10
1.5. Osnaživanje obitelji.....	12
2. PEDAGOŠKI KOMPETENTAN RODITELJ.....	14
2.1. Pojam pedagoške kompetencije.....	14
2.2. Jačanje roditeljskih kompetencije.....	15
3. PEDAGOŠKA EDUKACIJA RODITELJA.....	17
3.1. Obrazovanje roditelja kroz povijest.....	17
3.2. Definiranje pojma pedagoške edukacije roditelja.....	18
3.3. Ciljevi pedagoške edukacije roditelja.....	20
4. PROGRAMI PEDAGOŠKE EDUKACIJE RODITELJA.....	22
4.1. Svrha programa pedagoške edukacije roditelja.....	22
4.2. Priprema i voditelji programa edukacija roditelja.....	23
4.3. Sadržaji programa pedagoške edukacije roditelja.....	24
4.4. Kreiranje programa pedagoške edukacije roditelja.....	24
4.5. Organizacija programa pedagoške edukacije roditelja.....	25
4.6. Važnost medija u provedbi programa edukacije roditelja.....	27
4.7. Evaluacija programa pedagoške edukacije roditelja.....	28
4.8. Organizacijski oblici programa pedagoške edukacije roditelja.....	29
5. PROGRAMI PEDAGOŠKE EDUKACIJE U SVIJETU.....	34
5.1. Head Start Program – program edukacije roditelja u Sjedinjenim Američkim Državama.....	34
5.2. Sure Start - Program edukacije roditelja u Velikoj Britaniji.....	36
5.3. The Positive Parenting Program (Triple P) - Program edukacije roditelja u Australiji.....	37
5.4. Programi edukacije roditelja u Švedskoj.....	40

5.5. Programi za zdravi početak.....	42
5.6. Obiteljski programi prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji.....	43
5.6.1. Families First – Program obitelji na prvom mjestu.....	43
5.6.2. Integrative Familyand System Treatment – Integrativni tretman obitelji i drugih sustava.....	44
5.6.3. Multisystematic treatment – Multisistematski tretman.....	45
5.6.4. Family centered treatment – Tretman usmjeren na obitelj.....	46
6. SUVREMENI PROGRAMI PEDAGOŠKE EDUKACIJE RODITELJA U HRVATSKOJ.....	48
6.1. Rastimo zajedno – Program UNICEF-a.....	48
6.2. Škola za roditelje.....	49
II. EMPIRIJSKI DIO.....	51
1. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA.....	51
2. ODREĐIVANJE CILJA I SVRHE ISTRAŽIVANJA.....	51
3. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA.....	53
3.1. Uzorak istraživanja.....	53
3.2. Postupci prikupljanja podataka.....	54
3.3. Mjerni instrument.....	55
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	55
5. RASPRAVA.....	65
III. ZAKLJUČAK.....	66
IV. LITERATURA.....	68
V. PRILOZI	
Prilog 1. Anketni upitnik.....	73

I. UVOD

„Moja su djeca nemoguća“, rečenica je koju nerijetko čujemo od roditelja djece koja se ponašaju kako roditelji ne priželjkuju. Da roditeljstvo nije lagan posao to je svima odavno poznato, ali zašto se sve češće događa da su roditelji nezadovoljni svojom djecom, da ne mogu s njima ići u dućan, posjetiti kazalište, muzej, šetati bez da se, kako oni kažu „osramote“. Istovremeno se nameće pitanje, zašto već dugo vremena nisam čula rečenice u kojima roditelj hvali svoje dijete, ističe njegove pozitivne karakteristike, vjeruje u njegovu svjetlu budućnost i sl.

Sve to ponukalo me da proučim na koji bi se način moglo pomoći roditeljima da shvate vrijednosti djece i obitelji, ali isto tako i da istražim koliko su roditelji spremni za učenje. Analizirajući temu, odgovor se nazire u raznim programima edukacije roditelja. Suvremeni programi edukacije roditelja, pružaju roditeljima podršku, koja im olakšava svladavanje svakodnevnih izazova s kojima se susreću tijekom djetinjstva, puberteta ili adolescencije.

Veliku važnost pri tome treba posvetiti osnaživanju obitelji, jer odnosi uspostavljeni unutar obitelji utječu na razvoj djeteta i prenose se kao model ponašanja kroz cijeli život.

1. OBITELJ I RODITELJSTVO

1.1.Obitelj - temeljna institucija društva

Obitelj, kao primarna društvena skupina u kojoj se ostvaruje proces odgoja (Rosić, 1998), temeljna je jedinica društva, ali i univerzalna skupina jer pripada svim stupnjevima razvoja.¹ Ona je prva i temeljna životna zajednica, utemeljena na zajedničkom životu osoba koje su povezane krvnim srodstvom (Potočnjak, 1986). U njoj članovi stječu osnove odgoja u svim sferama života, a njezina važna zadaća je čuvanje i prenošenje odgojnih vrijednosti. Malić i Mužić (1990) navode kako je obitelj prvi mali svijet u kojem dijete postaje svjesno sebe, stječe prva socijalna iskustva. To je sredina u kojoj ljubav povezuje njene članove i pruža osjećaj zaštićenosti, sigurnosti, utjehe, slobode i razumijevanja. Obitelj karakterizira briga i ljubav jednih za druge.²

Obitelj je iznimno važna institucija u svim društvima i zbog toga visoko kotira na ljestvicama životnih vrijednosti. Pritom, dobra obitelj osigurava životno zadovoljstvo.

Različiti tipovi obitelji u suvremenom društvu, čine njezino definiranje zahtjevnim i teškim. Definicije se razlikuju obzirom na kontekst u kojem se obitelj promatra. Klasične definicije obitelji uzimaju brak i krvno srodstvo kao važan element i pri tome ne pokrivaju sve tipove obitelji jer su preuske i nepravedne.³ Unatoč različitosti u viđenju obitelji i naglašavanju sociologa kako je beskorisno pokušati ponuditi jednu definiciju koja će obuhvatiti sve tipove odnosa koji se mogu smatrati obitelji,⁴ za potrebe rada odlučiti ću se za definiciju obitelji kao „živog sustava koji predstavlja organiziranu, relativno trajnu, reproduktivnu društvenu cjelinu s ograničeno promjenjivim obrascima ponašanja vezanim za uloge, strukturu i način djelovanja“ (Janković, 1996).

Potrebno je navesti i kako Bernardes (1997) ističe da je za ozbiljne znanstvene studije mnogo važnije voditi računa o tome koliko su obitelji međusobno različite, a ne ih izjednačavati i pokušati naći zajedničku definiciju.

¹ Balaban, J. : U potrazi za identitetom

² Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

³ Walsh, F.: Changing Families in a Changing World

⁴ Haralambos, M., Holborn, M.: Sociologija – teme i perspektive

1.2.Funkcije suvremene obitelji

Obiteljska sredina najprivrženija je i najprirodnija djetetu. Ona na čovjeka utječe tijekom cijelog njegovog života. Dijete u obitelji stječe prva znanja i životna iskustva, a vrijednosti koje mu se u obitelji usade temeljne su i nerijetko odlučujuće za cijeli život (Vukasović, 1999).

U literaturi se nailazi na mnoštvo funkcija suvremene obitelji (Vukasović, 1994, 1999; Rosić, 1998; Stevanović, 2000). Neke od njih su:

- *Biološko-reproduktivna funkcija* koja se odnosi na stvaranje potomstva i nastavljanje djela s generacije na generaciju, u svrhu kontinuiranog razvoja znanosti i umjetnosti, tehnike i proizvodnje, moralnih shvaćanja i doživljavanja vrijednosti svijeta.
- *Odgojna funkcija*, kao najstarija i najvažnija, pri čemu je obiteljska specifičnost u intimnosti i emocionalnoj povezanosti, ljubavi, bliskosti, spontanom prihvatanju dužnosti i odgovornosti. Toga svega nema u drugim zajednicama u kojima utjecaj na članove nije neposredan i toliko snažan.
- *Gospodarska funkcija* obitelji, koja se odnosi na podmirenje svih bioloških, materijalnih i duhovnih potreba obitelji i njezinih članova. To podrazumijeva uvođenje mladih u svijet rada i razvijanje pozitivnog odnosa prema radu.
- *Društveno-kulturna funkcija* odnosi se na proces socijalizacije. To je osnova svake društvenosti unutar koje se izgrađuju stavovi i odnosi prema zajednici i njezinim vrijednostima, polažu temelji osobnosti svakog pojedinca. Uz to, obitelj obogaćuje, razvija i čuva kulturu suvremenog čovjeka, njeguje običaje, tradiciju, jezik, folklor, umjetnička postignuća...
- *Moralna funkcija*, koja se očituje u vrednovanju ljudskih postupaka kao dobrih i loših. Čovjek mora uskladiti osobne i društvene interese, s obzirom da je on individua, ali i društveno biće. Osnova toga je moral, na temelju kojeg se osigurava budućnost stabilnog i moralnog društva.
- *Religijska se funkcija* odnosi na vjerski odgoj koji obitelj njeguje i širi religijsku kulturu i vrijednosti.
- *Domoljubna funkcija* odnosi se na razvijanje osjećaja nacionalne pripadnosti i odanosti domovini i narodu.

Iznimno veliku odgovornost u ostvarivanju ovih funkcija, ima obitelj, jer upravo roditelji svojim postupcima mogu dijete motivirati na određeno ponašanje, odnosno obeshrabriti ga.⁵ Obitelj ima nezamjenjivu ulogu u odgoju djece, u njoj se stječu osnove odgoja u svim područjima života, u njoj se ostvaruju prva iskustva, socijalni kontakti, formiraju stavovi, vrijednosti i usvajaju norme.⁶

Odgoj u obitelji oslanja se na roditeljske osjećaje, njihovu vezanost za potomstvo, kao i njihovu potrebu, želju i nastojanje da svojoj djeci pomogne i da ih što bolje pripremi za život.⁷ Unutar obitelji odvija se primarna socijalizacija, pri čemu se dijete razvija u samostalnu, odraslu osobu, unutar obiteljskog okrilja.⁸ Pri tome je važno napomenuti kako je potrebno dodatno usmjeriti pažnju na roditelje, jer su upravo oni glavni akteri cjelokupnog procesa dječjeg razvoja i rasta.

1.3. Roditeljstvo danas

Roditeljstvo je širok pojam koji predstavlja i sadrži niz aktivnosti i vještina odraslih osoba koje skrbe o djeci, njihovoj njezi i njihovom podizanju. Ono je vrlo zahtjevna i važna životna uloga, neodvojiva od vremena i prostora. Roditeljstvo, pod utjecajem povijesnih događanja, kulturnih normi i vrijednosti, demografskih promjena, obiteljskog razvoja i ustroja, te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi, roditeljima predstavlja izazov čiji je ishod unaprijed neizvjestan. Ciljevi i zadaće roditeljstva mogu varirati ovisno o određenom povijesnom trenutku i socijalnom kontekstu. Zato se i očekivanja od roditeljstva mijenjaju u skladu s društvenim promjenama.⁹

Roditeljstvo se može odrediti kao skup namjernih aktivnosti čiji je cilj osiguravanje opstanka djeteta, njegova skrb i poticanje njegova razvoja, što ukazuje da je bit roditeljstva ono što oni čine, a ne ono što roditelji jesu. Poimanje roditeljstva kao uloge, a ne isključivo izvršavanje biološke funkcije, ukazuje na promjene koje su se dogodile u shvaćanju roditeljstva potkraj 20.st.¹⁰ Također, roditeljstvo se može shvaćati kao proces koji od roditelja zahtjeva rast i prilagodbu, kao i stalno učenje novih vještina, koje uključuju pregovaranje, komunikaciju, nenasilno rješavanje problema i dr., ali i kao socijalni proces koji se događa

⁵Petani, R.: Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu

⁶Rosić, V.: Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka uspješnog odgojno-obrazovnog djelovanja

⁷Petani, R.: Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema obiteljskom životu

⁸Giddens, A.: Sociologija

⁹Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

¹⁰Maleš, D., Kušević, B.: Nova paradigma obiteljskog odgoja

unutar nekog prostora i vremena što ukazuje da promjene u široj društvenoj zajednici utječu na zadatke koji se postavljaju pred roditelje.¹¹

Autori Čudina-Obradović i Obradović pod pojmom roditeljstva podrazumijevaju pojmove *doživljaja roditeljstva* (koji se odnosi na prihvatanje roditeljske uloge, postavljanje odgojnih ciljeva, doživljaja vlastite vrijednosti zbog ulaganja napora, emocionalne povezanosti i djetetova uspjeha), *roditeljske brige* (koja se odnosi na rađanje djece i brigu za njihovo zdravlje i život), *roditeljskih postupaka i aktivnosti* (koji se odnose na sve radnje koje roditelji poduzimaju kako bi ispunili svoju ulogu i ostvarili roditeljski cilj) i *roditeljskog odgojnog cilja* (koji podrazumijeva emocionalno ozračje unutar kojeg se odvijaju sve interakcije između roditelja i djece).¹²

Roditeljstvo zahtijeva odgovornog roditelja, koji će kontrolirati svoja ponašanja, koji poznaje, razumije i prihvata samog sebe, ali i svoje dijete. On ima jasan cilj, koji se trudi ostvariti blagim metodama, bez ugrožavanja djetetova integriteta i osjećaja samopoštovanja. Taj bi cilj trebao biti podizanje samostalnog, sigurnog, kompetentnog, maštovitog, dinamičnog i samosvjesnog djeteta koji posjeduje strast za učenjem i životom. Ukoliko je roditeljsko djelovanje usmjereno ka tom cilju, ono omogućava razvoj sposobnosti djeteta kao što su: vješta uporaba informacija, uspješno savladavanje promjena, pozitivan odnos prema ljudima, spoznaju kako biti građanin svijeta i naučiti kako učiti.¹³

Ipak ne postoji standardizirani oblik koji ukazuje na ispravno roditeljstvo (prema Vijeću Europe). Istraživanja podupiru višestruki pristup, kojim se nastoje razviti opća načela za roditeljstvo. Njihova je namjera da posluže kao okvir za roditeljske aktivnosti, a krajnji je cilj dobro roditeljstvo koje donosi korist i roditelju i djetetu pa se stoga može definirati kao pozitivno.¹⁴

1.4. Pojam poželjnog roditeljstva

Pojam poželjnog roditeljstva počeo se sve češće javljati, kao svojevrsno objašnjenje kako odgajati dijete, nakon što je tjelesno kažnjavanje u krugu stručnjaka i u zakonskim odredbama deklarirano kao nepoželjno i neprihvatljivo. Pod tim se pojmom, između ostalog, podrazumijevaju koncepcije pozitivnog roditeljstva, konstruktivne disciplina i povezujućeg

¹¹Moriarty, M.L., Fine, M.J.: Educating parents to be Advocates for their Children

¹²Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

¹³Ljubetić, M.: Nosi li dobre roditelje rođa?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete

¹⁴Daly, M.: Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup

roditeljstva, koje predstavljaju svojevrsan zaokret u odgojnim postupcima roditelja, naglašavajući potrebe djeteta, promicanje njegove dobrobiti, ali i stvaranje skladnih odnosa između djeteta i roditelj.¹⁵

Pozitivno roditeljstvo promiče razvoj pozitivnih odnosa između djece i roditelja, a istovremeno optimizira djetetove razvojne potencijale. Definira se kao ponašanje roditelja koje se temelji na najboljem interesu djeteta, koje obuhvaća brigu, osnaživanje, nenasilje, priznanje i vođenje, koje podrazumijeva postavljanje granica djetetu, a sve s ciljem razvoja dječjih punih potencijala.¹⁶ Može se promatrati kao pozitivan kraj između neprijateljskih, odbijajućih, neuključenih roditeljskih ponašanja do prijateljskih, prihvaćajućih i sudjelujućih ponašanja.¹⁷ To je roditeljstvo koje odbacuje primjenu bilo kakvih nasilnih metoda u odgoju, koje djeci nanose bol i narušavaju njihovo dostojanstvo pa je ono često povezano s ciljem ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece. Temelji se na načelima nediskriminacije, poštivanja i podupiranja prava djeteta, ono je osnažujuće i njegujuće. Uloga roditelja je omogućavanje poticajne okoline, u kojoj su djeca aktivni sudionici razvoja i odgoja, jer „najbolji interesi djeteta bi trebali biti najvažnija briga roditeljstva.“¹⁸

Konstruktivna disciplina, kao poželjan model suvremenog vođenja djeteta, temelji se na razvijanju djetetovog prosocijalnog ponašanja, poštovanju njegovih razvojnih potreba i njegova digniteta,¹⁹ dok se koncepcija *povezujućeg roditeljstva* poistovjećuje s intuitivnim načinom skrbi za dijete. Ona pri tome uključuje mnogo bliskosti i dodira, poput nošenja, spavanja pored djeteta, dojenja.²⁰

Budući da se iz suvremenih promišljanja o obiteljskom odgoju, primjena tjelesne kazne, kao cilj za ostvarivanje poslušnosti djeteta, označava kao nepoželjan vid roditeljskog djelovanja, proklamira se *pozitivna disciplina*, kao sveobuhvatna filozofija koja za krajnji cilj ima pomoć djetetu u razvoju samodiscipline i samokontrole, a odnosi se na roditeljske postupke koji ohrabruju i potiču poželjno ponašanje djeteta. To se postiže postavljanjem dugoročnih ciljeva, koji su osnova za nadogradnju ostalih vještina pozitivne discipline. Slijedeći je korak omogućavanje sigurne i tople atmosfere djetetu, nakon čega slijedi učenje kako djeca razmišljaju i osjećaju. Time se potrebno voditi. Posljednji se korak odnosi na

¹⁵Maleš, D., Kušević, B.: Nova paradigma obiteljskog odgoja

¹⁶ Stričević, I. Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

¹⁷Maleš, D., Kušević, B.: Nova paradigma obiteljskog odgoja

¹⁸ Stričević, I. Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

¹⁹Janson, S.: Nenasilan odgoj djece

²⁰ Sears, W., Sears, M.: Povezujuće roditeljstvo: priručnik za razumijevanje i odgoj vašeg djeteta

razmišljanje roditelja o svome djelovanju, pri čemu je bitno reducirati negativne i nepromišljene, instinktivne reakcije i promišljati racionalno, prije svakog djelovanja.²¹

Roditelji, dakle, grade suradnički i pozitivan odnos s djetetom, razgovaraju s djecom, služe kao dobar primjer, predviđaju zahtjevnije situacije, uče djecu unaprijed, kako bi ona znala kako postupati u određenim situacijama, nagrađuju ih kad postupaju dobro. Time reduciraju mogućnosti za neprihvatljive oblike ponašanja i ne čekaju da se takva ponašanja dogode. Takav pristup odražava se na razvoj savjesti u obliku odgovornog ponašanja i brige za druge, dok se u starijoj dobi djeteta, takav pristup povezuje s povećanom osjećaju predanosti djece prema roditelju.

1.5. Osnaživanje obitelji

Obitelj, kao ključni činitelj u rastu, razvoju, socijalizaciji i sazrijevanju djeteta predstavlja osnovni uvjet za osiguravanje neophodnih uvjeta za djetetov kvalitetan rast, razvoj, sazrijevanje, ali i pripremu za kvalitetan samostalan život. Obitelj je alfa i omega razvoja svake ljudske osobe: zdrave i sretne, ili neuspješne, bolesne i nesretne, ukoliko obitelj ne funkcionira dobro.²² Ona omogućuje razvoj djeteta u pozitivnu i kompletnu ličnost. Nepostojanje svijesti o važnosti obitelji i nerazumijevanje svih njezinih funkcija, danas ima teške posljedice na mnoštvo djece i odraslih, koje se, kroz godine, višestruko povećavaju.

Značaj obitelji kao sredine u kojoj se stvara nova ljudska jedinka, izuzetno je velik, a „zdrava obitelj“, osnova je zdravog i kvalitetnog funkcioniranja njenih članova. Ona je baza kvalitetnim odnosima, koji se temelje na odgovarajućoj komunikaciji, poticajnim transakcijama između roditelja i njihove djece. U takvoj obitelji vlada ozračje puno razumijevanja, potpore i prihvaćanja, brige, ljubavi i poštovanja među svim članovima, a posebna je briga i pažnja usmjerena na djecu. Roditelji osiguravaju uvjete za zdrav razvoj i odgoj djece adekvatnim odgojnim metodama, kojima ujedno i sprečavaju nastanak mogućih poremećaja u ponašanju djece.²³

Odnosi između roditelja i djece utječu na cjelokupni razvoj djeteta, na njegovo ponašanje tijekom života, na njegove stavove, odnose s vršnjacima. Roditelji bi trebali biti pozitivni modeli ponašanja i autoriteti djetetu, trebali bi znati prepoznati i razumjeti osjećaje

²¹Durant, J.: Positive discipline: What is and how to do it

²² Janković, J.: Plodovi roditeljskih poruka

²³ Janković, J.: Plodovi roditeljskih poruka

djece, uspostaviti s djecom pozitivnu emocionalnu povezanost i razviti osjećaj povjerenja, bliskosti, poštivanja, empatije te ostvariti pozitivnu komunikaciju.²⁴

Rad na osnaživanju obiteljskih odnosa iznimno je važan, kako bi se svakom djetetu omogućilo sretno odrastanje i prevenirala rizična ponašanja djece i mladih. Pozitivna komunikacija, obiteljska kohezija i fleksibilnost smatraju se podupiračima u pozitivnim nastojanjima osnaživanja suvremene obitelji, ali i stvaranju humanijeg života u obitelji. Pri tome se *obiteljska kohezivnost* definira kao emocionalna povezanost koju članovi obitelji imaju jedni prema drugima. Ona podrazumijeva emocionalne veze, zajedničko vrijeme, prostor, prijatelje, dogovor oko donošenja odluka, zajedničke interese, rekreaciju i razonodu.²⁵ *Obiteljska fleksibilnost*, termin je koji označava je li obiteljski sustav sposoban mijenjati se s obzirom na promjene u vođenju obitelji, promjene u odnosu s drugim ljudima, ili promjene u postavljenim pravilima. Dobrom funkcioniranju obitelji pridonosi srednja razina fleksibilnosti, dok se rigidna i kaotična razina smatraju rizičnima za obitelj.²⁶ *Obiteljska komunikacija*, kao ključan čimbenik koji obitelji omogućava stvaranje fleksibilnosti i kohezije, treća je podupiruća dimenzija obiteljske funkcionalnosti. Ona se procjenjuje u odnosu na činjenice koliko obitelj kao grupa posjeduje vještine slušanja, mogućnost praćenja kontinuiteta razgovora, uvažavanje i poštivanje drugih naspram isticanja sebe, jasnoću govora i sl.²⁷

Pedagoško informiranje i edukacija roditelja u svojim programima, igra veliku ulogu u podizanju kvalitete odnosa u obitelji i osnaživanju obiteljskih odnosa.

²⁴ Zloković, J. Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima

²⁵ Zloković, J. Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima

²⁶ Zloković, J. Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima

²⁷ Zloković, J. Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima

2. PEDAGOŠKI KOMPETENTAN RODITELJ

2.1. Pojam pedagoške kompetencije

Kompetencije je moguće odrediti kao kombinacije vještina, znanja i stavova pomoću kojih je osoba osposobljena za obavljanje nekog posla. Vodeći se tim i takvim određenjem pojma, kompetentnim se roditeljem smatra pojedinac koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim odnosom s djetetom i svojim roditeljstvom. Takav se roditelj dobro osjeća u svojoj roditeljskoj ulozi. To ga čini sposobnim za biranjem najboljeg za svoje dijete u smislu izvanobiteljskih utjecaja, kao i uspostave partnerstva s osobama koji odgajaju i obrazuju njegovo dijete.²⁸

Važan trenutak u kompetentnom roditeljstvu, želja je roditelja za stjecanjem i razumijevanjem specifičnog znanja o roditeljstvu, kao i njegova primjena u praksi. Posjedovanje, razvoj i unapređivanje roditeljskih pedagoških kompetencija omogućuje kompetentno roditeljstvo, ali i zdrav i cjelovit razvoj djeteta. Pedagoški kompetentan roditelj osobne i izvanjske resurse koristi vješto kako bi vodio dijete kroz proces njegova sazrijevanja.²⁹ On mora svakodnevno aktivirati sve svoje kompetencije kako bi mogao uspješno odgovarati na izazove roditeljstva u roditeljskoj ulozi.³⁰

Pedagoški nekompetentni roditelji ne posjeduju dovoljno informacija o djetetu, njegovim potrebama i razvoju. U svom odgojnom djelovanju, često biraju neprimjerene postupke i tako stvaraju nezadovoljavajući odnos s djetetom.³¹ Kao sastavnice pedagoške nekompetencije roditelja navode se: neznanje, nesigurnost, doživljaj tereta roditeljstva.

Nasuprot tome, kompetentan roditelj promišlja o roditeljstvu, kontinuirano radi na samoprocjenjivanju, unaprjeđuje se i mijenja, koristeći sve raspoložive resurse, a sve u cilju unaprjeđenja svojih roditeljskih kompetencija. On ne odustaje od svog roditeljstva, već prati i procjenjuje efekte svog odgojnog djelovanja. Teškoće smatra privremenima i premostivima. Dijete takve roditeljske napore prepoznaje i na njih odgovara primjereno. To roditelju pruža osjećaj uspješnosti, sigurnosti, ohrabrenja.³² Kompetentni će roditelji osigurati zdravo obiteljsko ozračje u kojem će se kod djeteta razvijati pozitivne osobine ličnosti, ali i steći ljubav i povjerenje, koji su preduvjeti za zdrav psihički razvoj djeteta. Osim toga, kompetentan roditelj potiče direktnu i iskrenu komunikaciju, kao i jasnu verbalizaciju. Tako

²⁸ Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja u Republici Hrvatskoj

²⁹ Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

³⁰ Ljubetić, M.: Nosi li dobre roditelje roda?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete

³¹ Ljubetić, M.: Nosi li dobre roditelje roda?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete

³² Ljubetić, M.: Nosi li dobre roditelje roda?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete

obitelj može stvoriti obiteljska pravila po kojim funkcionira, a sve uz otvoren odnos i kritički stav prema društvu i utjecajima izvana, ne gubeći pri tome svoju obiteljsku intimu niti jedinstvenost.³³

U literaturi ³⁴ se navodi kako kompetentan roditelj posjeduje metakompetencije koje se sastoje iz osnovnih komponenata: *funkcionalnih* (podrazumijevaju sposobnost uspješnog obavljanja niza zadataka u svrhu postizanja nekog određenog cilja), *osobnih* (podrazumijevaju sposobnost izbora ponašanja koji su primjereni pojedinoj situaciji), *spoznajnih* (podrazumijevaju sposobnosti primjene usvojenih znanja u nekoj konkretnoj situaciji) i *etičkih* (podrazumijevaju posjedovanje, sposobnost prosuđivanja i primjene osobnih vrijednosti u određenoj situaciji).

Iz toga proizlazi da pedagoški kompetentan roditelj mora svakodnevno aktivirati sve komponente svoje roditeljske kompetencije, jer u protivnom on nije u mogućnosti uspješno odraditi svoju roditeljsku ulogu. Takav je roditelj samopouzdan, svjestan svojih znanja i vještina koje mu pomažu da bude uspješniji u svojoj roditeljskoj ulozi, voljan i spreman za suradnju s izvanobiteljskim institucijama, motiviran na sudjelovanje u raznim programima.³⁵

2.1. Jačanje roditeljskih kompetencija

Kada se govori o jačanju roditeljskih kompetencija, govori se ne samo o onome što je roditelju poznato, u čemu je vješt, već i o stavovima roditelja, kao i o tome kako se osjećaju u svojoj roditeljskoj ulozi, odnosno kakvu imaju percepciju sebe kao roditelja. Pri tome je bitno znati da se osjećaj samopouzdanja usko veže uz informiranost, da počiva na znanjima, vještinama, stavovima, ali i viđenju roditeljske uloge i precepciji sebe kao uspješnog roditelja.³⁶

Pedagoški kompetentan roditelj, kao roditelj koji „ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom“³⁷, u svojoj se roditeljskoj ulozi dobro osjeća. Kako bi se stvorio prostor za jačanje roditeljske kompetencije, moguće je izdvojiti četiri osnovna područja djelovanja.³⁸

³³Petani, R.: Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema nekim aspektima

³⁴Cheetham, G., Chivers, G.: Towards a holistic model of profesional competence

³⁵Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj

³⁶Stričević, I. Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

³⁷Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

³⁸Maleš, D.: Afirmacija roditeljstva

- Kroz *preventivna djelovanja*, omogućava se stjecanje znanja i vještina koje su važne za poticanje djetetova razvoja. Ona trebaju biti pravodobna i kvalitetna.
- Kroz *društvenu potporu* roditeljstvu razvija se svijest o tome koliko je obiteljski odgoj i roditeljstvo važno. Pri tome se od društva očekuje promocija roditeljske uloge, edukacija, stručna potpora, a od roditelja angažiranost u odgoju djece, kao i „ispravljanje“ društvenih propusta.
- Slijedeće je područje *informativna i stručna potpora roditeljstvu*, putem koje se svakom roditelju prenose informacije i znanja. Ona pruža odgovor na potrebe za informiranja roditelja u području prava djeteta, njegovog razvoja, mogućnostima skrbi, poticanja razvoja kroz različite programe i sl.
- Roditeljska se kompetencija jača u *socijalno potkrepljujućoj situaciji*. Stoga je važno da je roditelj informiran, obrazovan, vješt, društveno važan i samopouzdan, ali i osobno afirmiran u svojoj ulozi.

Roditelj, kao prvi odgajatelj djeteta, nerijetko je nedovoljno pripremljen za tu ulogu. Stoga ne čudi što se mnogi roditelji često ne mogu nositi sa roditeljskim zadaćama. To se manifestira kroz razne probleme u ponašanju djece i sl. Zbog toga se oni koriste nekim lošim odgojnim sredstvima, koja kao posljedicu donose nezadovoljavajući odnos s djetetom, a krajnji je rezultat doživljaj tereta roditeljstva.

Kako bi pomogli roditeljima u obnašanju roditeljske uloge, potrebno je uložiti napore u izradu i provedbu obrazovnih programa, koji moraju biti usmjereni na kvalitetnu samoprocjenu i osvješćivanje roditelja u njihovu roditeljstvu, ali pritom voditi računa o osobitostima roditelja i njihovim specifičnim potrebama. Putem takvih programa roditelji imaju mogućnost stjecanja specifičnih znanja o roditeljstvu i podizanja svoje pedagoške kompetentnosti. Dakle, pedagoška edukacije roditelja, pretpostavka je roditeljske kompetentnosti.³⁹

³⁹Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

3. PEDAGOŠKA EDUKACIJA RODITELJA

3.1. Obrazovanje roditelja kroz povijest

Da je roditeljstvo iznimno važan zadatak, za koji je potrebno odgovarajuće znanje, isticali su kroz povijest mnogi pedagoški teoretičari. Platon i Aristotel, među prvima su skrenuli pozornost na potrebu obrazovanja roditelja, dok je Kampanela isticao važnost obrazovanja budućih majki. J.A. Komensky isticao je kako je pedagoško neznanje roditelja opasno za djecu, a J.J. Rousseau smatrao da su roditelji najbolji odgajatelji i najodgovorniji za odgoj djeteta. Pestalozzi je, kao prvi moderni teoretičar, naglasio vitalnu ulogu roditelja i obiteljske sredine u odgoju djece pa se može smatrati „ocem obrazovanja roditelja“. Froebel je isticao važnost majke u razvoju djeteta, te kao Makarenko i Bowlby izdavao knjige za roditelje.⁴⁰

Obrazovanje roditelja, koje ima za cilj pomoći roditeljima u odgoju djece, razvijalo se kroz povijest u skladu s društvom. Posljednjih se desetljeća sve intenzivnije traga za metodama, oblicima i sadržajima, koji će biti najprimjereniji roditeljima i dati najefikasnije rezultate.

Na samom početku 19.st. u Portlandu je započelo obrazovanje roditelja, koje je imalo za cilj „slamanje volje djeteta“, a do kraja stoljeća završilo je s udrugama koje su činile skupine majki koje su se udružile kako bi međusobno podijelile svoje roditeljske brige i probleme.⁴¹ Kroz godine, svoj doprinos širenju ideje o potrebi obrazovanja roditelja na različite načine davale su i međunarodne organizacije i institucije i to kroz seminare, sastanke ili kongrese.

Neprestano se postavlja pitanje o potrebi za obrazovanjem roditelja. Sama činjenica da je netko biološki roditelj, ne garantira pozitivno roditeljstvo. Stoga je potrebno jačati roditeljsku kompetenciju, a na način da se osigura potpora roditeljstvu kroz programe i akcije, koji, osim što će pružiti informativnu i stručnu potporu roditeljstvu, kontinuirano promicati roditeljsku ulogu, te omogućavati permanentnu edukaciju kao i osiguravati mogućnost stjecanja specifičnih roditeljskih znanja i vještina.⁴²

⁴⁰Maleš, D.: Pedagoško obrazovanje roditelja

⁴¹Smith, C., Perou, R., Lesesne, C.: Parent Education

⁴²Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

3.2. Definiranje pojma pedagoške edukacije roditelja

U suvremenoj svjetskoj literaturi nema jedinstvenog stava o definiciji obrazovanja roditelja, već je ona ovisna o zadacima koji se postavljaju pred programe koji su usmjereni na jačanje roditeljske kompetencije, ali i o shvaćanju uloge roditelja u odgoju.

Tako Maleš (Maleš, 1995) govori o pedagoškom obrazovanju roditelja, Breismeister i Schaefer naglašavaju osposobljavanje roditelja – parenttraining (Breismeister i Schaefer, 1998), a Sanders govori o programima roditeljstva – parenting programmes (Sanders, 2003). Croake i Glover definiraju obrazovanje roditelja – parents education, kao učenje roditelja koji pokušavaju promijeniti svoje metode u interakciji s djecom, a s ciljem poticanja pozitivnog ponašanja djece (Croake i Glover, 1977). Smith govori o programima roditeljstva – parenting programmes, kao programima roditeljskih vještina, obrazovanja i osposobljavanja, pri čemu naglašava kako je roditeljstvo puno više od sklopa vještina, dok je proces učenja o roditeljstvu, više od samog usavršavanja ili obrazovanja (Smith, 1997.)

Osim ovih termina, u literaturi se nailazi i na termine koji govore o nekom posebnom obliku rada s roditeljima, kao npr. savjetodavni rad s roditeljima, obrazovanje za roditeljstvo. Pri tome se termin obrazovanja/edukacije roditelja najčešće rabi kao opći pojam, a u praksi obuhvaća sve programe obrazovanja roditelja, sa svim specifičnostima unutar oblika i strategija rada s roditeljima.⁴³

Razlike u definiranju pojma edukacije roditelja najčešće proizlaze iz percepcije, primjene programa ili usmjerenja roditelja, a mogu se promatrati na više razina. Jedna od razina je da se edukacija roditelja promatra kao jedan od segmenata društvene podrške ili poseban sklop aktivnosti koji je usmjeren na podizanje roditeljskih kapaciteta, koji su vezani za razvoj i odgoj djece, a provode se kroz programe podrške roditeljstvu u širem društvenom kontekstu. Druga su razina svojevrzne intervencijske mjere i pomoć roditeljima kada se nađu u konkretnoj problemskoj situaciji u odgoju ili prilikom razvoja djece. Treća razina podrazumijeva obrazovanje za posebne ciljne skupine, npr. roditelje djece s posebnim potrebama, roditelje u jednorodskim obiteljima, razvedene roditelje, trudnice... Posljednja razina promatra usmjerenost programa obrazovanja roditelja na promjenu ponašanja roditelja i djece.⁴⁴

Budući da je edukacija roditelja dinamičan proces učenja, u kojem su roditelji aktivni sudionici, programe je potrebno kreirati na temelju njihovih potreba i interesa, smatra Maleš

⁴³ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁴⁴ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

(1995). Na taj se način podiže motivacija koja potiče roditelje da preuzmu maksimalnu odgovornost za svoje učenje i pomaže im da uvide vlastite snage i sposobnosti te smanje osjećaj ovisnosti i sagledaju sebe kao osobu koja može djelovati i promijeniti svoje ponašanje. Polazeći od njihovih konkretnih briga i problema može ih se pridobiti na suradnju, nakon čega se javlja intrinzična motivacija što potiče na daljnji zajednički rad. Roditelje je potrebno osvijestiti što dobro rade, kako bi se što više oslonili na sebe, čime bi se njihovo samopouzdanje u ulozi roditelja povećalo.⁴⁵

Autor Rosić (1995) naglašava kako je pedagoška edukacija potrebno svim roditeljima bez obzira na profesiju i stupanj općeg znanja. On smatra da pedagoško obrazovanje uključuje cjelokupno obrazovanje koje pospješuje razvoj čovjeka.⁴⁶ S istime se slaže i Wagner Jakab (2008) koji kaže: „Pomalo je apsurdno da ljudi ulažu niz godina u vlastito obrazovanje kako bi stekli kompetencije za obavljanje profesije, a za ulogu roditelja ili člana obitelji koja je izuzetno važna i odgovorna ne postoji školovanje niti praksa, nego se ove uloge obavljaju intuitivno ili temeljem nekih znanja i vještina koje se prenose s koljena na koljeno i koje učimo iz vlastitih obitelji i od vlastitih roditelja.“⁴⁷ Sukladno tome Kušević (2009) se zalaže za dobivanje „licencije za roditeljstvo“, koja bi kao „potvrda o pedagoškoj kompetenciji budućih roditelja“ omogućila skrb roditelja o djetetu, a s ciljem osiguravanja kvalitete roditeljstva.⁴⁸

Diferencijacija edukativnih programa za rad s roditeljima, nužna je kako bi se mogle poštovati razlike, kako u razini znanja roditelja, tako i u stupnju osposobljenosti za kvalitetan odgoj. Važno je roditelje osvijestiti o njihovom stupnju razumijevanja djeteta, te ih poticati da ga razvijaju do maksimuma. Obrazovanjem roditelja, nastoji se pedagoški utjecati na odgojne stavove, znanja i načine ponašanja roditelja prema njihovoj djeci, ali i na cjelokupni sustav odgoja i obrazovanja, kako bi se spriječili propusti u odgoju.⁴⁹

Pedagoška edukacija roditelja, osim odgojnog, uključuje i sve aspekte cjelokupnog obiteljskog života, posebno ističući osobnost i stavove roditelja, kao i važnost uvjerenja, znanja i ponašanja roditelja prema djetetu, koji za cilj imaju nastojanje da dijete izraste u odgovornu i samostalnu osobu.

Iako stručnjaci, ali i roditelji uviđaju da je pedagoško obrazovanje roditelja potreba, evidentan je prilično mali broj roditelja koji se odazivaju na pozive za uključivanje u

⁴⁵Maleš, D.: Pedagoško obrazovanje roditelja

⁴⁶Rosić, V.: Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka uspješnog odgojno-obrazovnog djelovanja

⁴⁷Wagner Jakab, A.: Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji

⁴⁸Kušević, B.: Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija?

⁴⁹Rosić, V.: Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka uspješnog odgojno-obrazovnog djelovanja

programe edukacije. Potencijalni razlozi, poput teških ekonomskih i organizacijskih uvjeta življenja, nisu jedini razlog. Kao vrlo vjerojatan razlog navodi se i nenaviknutost roditelja na preventivne programe, ali i loša iskustva koja se stječu kroz tradicionalne metode u provedbi programa.⁵⁰

Ipak, pedagoška edukacija roditelja, prvi je korak na putu prema roditeljskoj pedagoškoj kompetenciji, dok je drugi korak djelotvorna primjena stečenih znanja u praksi, odnosno u odgoju. Takvim načinom, povećava se vjerojatnost smanjenja problema u društvu.⁵¹

3.3. Ciljevi pedagoške edukacije roditelja

Neovisno o definicijama obrazovanja roditelja, svi se autori slažu s tezom da je roditeljska uloga u razvoju i odgoju djece iznimno bitna te da se roditelji u toj ulozi moraju dobro osjećati. Zato im je potrebno pružiti odgovarajuće informacije, podršku, omogućiti im stjecanje znanja i vještina.⁵² Većina suvremenih autora koji se bave problematikom edukacije roditelja, kao cilj programa navode povećanje roditeljskih kompetencija radi unaprjeđivanja odnosa s djecom. Pri tome je važno da roditelji uče o sebi i o djetetu i stječu samopouzdanje.

Ako kao primarnu funkciju obrazovanja gledamo poticanje djetetova rasta i razvoja radi maksimalnog razvijanja djetetovih potencijala (Maleš, 1995), dolazimo do spoznaje da je pedagoška edukacija roditelja namijenjena svim roditeljima i neophodna za svih, od samih početaka (trudnoće) pa na dalje. Pri tome se ne smije zaboraviti na sekundarnu funkciju obrazovanja, a to je prevencija – kako ne bi došlo do odgojnog deficita, za što je također neophodna edukacija roditelja.

Budući da Konvencija o pravima djeteta naglašava kako su oba roditelja zajednički odgovorna za odgoj i razvoj djeteta te da najbolji interes djeteta mora biti njihova temeljna briga, države moraju pružiti odgovarajuću pomoć roditeljima u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema djetetu (Konvencija o pravima djeteta, čl.18.)⁵³ Programi koji se provode trebaju sadržavati promotivnu, informativnu, edukativnu i suportivnu dimenziju, a svoje zadatke i ciljeve ostvarivati kroz različite organizacijske oblike (savjetovališta, škole, tečajeve, tribine, radionice, predavanja, igraonice za djecu i roditelje...). Njihova raznolikost

⁵⁰ Ljubetić, M.: Biti kompetentan roditelj

⁵¹ Ljubetić, M.: Pedagoškim obrazovanjem roditelja do osvješćivanja i poštivanja prava djeteta

⁵² Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁵³ Konvencija o pravima djeteta

osigurati će roditeljima dostupnost i prihvatljivost programa, a sve ovisno o njihovim interesima, potrebama i sposobnostima.

4. PROGRAMI PEDAGOŠKE EDUKACIJE RODITELJA

4.1. Svrha programa pedagoške edukacije roditelja

Programi pedagoške edukacije roditelja, programi su kroz koje se roditelji mogu osnažiti za suočavanje i reagiranje na probleme s kojima se susreću u roditeljskoj ulozi. Njihov je cilj unaprjeđenje vještina i znanja o roditeljstvu. Programi pomažu razviti osjećaj zadovoljstva i optimizma kod roditelja.⁵⁴ Da bi programi imali utjecaja na roditeljske postupke pri odgoju djece, potrebno je uzeti u obzir emocionalnu dimenziju roditeljstva i u skladu s time razvijati vrste programa. Svrha je tih programa omogućiti roditeljima da razvijaju samopouzdanje, unaprijede kapacitete za odgoj djece te da se osjećaju afirmirano u vlastitim roditeljskim metodama. Obrazovna uloga programa odnosi se na unaprjeđivanje odnosa roditelj-dijete, ali i na osposobljavanje roditelja za razumijevanje djetetovih fizičkih, psihičkih, društvenih i emocionalnih potreba. Oni također imaju i podržavajuću ulogu, jer uspostavljaju mrežu usluga i pomoći roditeljima na lokalnoj razini.⁵⁵ Osim toga, kako bi postigli svoju potpunu djelotvornost, programi za roditelje bi trebali djelovati s namjerom prevencije.

Ciljevi djelotvornih programa edukacije roditelja, osim što trebaju biti u skladu s konkretnim potrebama djeteta i njegove obitelji, moraju biti i u skladu i s demokratskim načelima koje promiče društvo. Također, moraju biti i u skladu s nacionalnom strategijom, budući da se podrazumijeva da je ona nastala temeljem nacionalne politike društvenog razvoja, procjene stanja i potreba djece i roditelja na nacionalnoj i lokalnoj razini, a i u skladu je sa stručnim postignućima i suvremenim znanstvenim spoznajama.⁵⁶

Iako svi roditelji trebaju pomoć, najčešće se uključuju oni najosviješteniji, oni koji osjećaju da im je potrebna pomoć pa će se rado uključiti u neki program. Problem je pridobiti roditelje kojima je pomoć najviše potrebna, odnosno roditelje iz rizičnih skupina: samohrane roditelje, roditelje s nižim obrazovnim statusom, nemarne roditelje, nezaposlene, prezaposlene, autoritarne roditelje, roditelje s nižim ekonomskim statusom... Potrebno je stoga, da programi za roditelje budu organizirani tako da su roditeljima privlačni, vremenski i

⁵⁴ Ljubetić, M.: Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija? (Imaju li perspektivu i/ili alternativu?)

⁵⁵ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁵⁶ Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja u Republici Hrvatskoj

organizacijski pristupačni te da roditelji imaju osjećaj da uz znanje dobivaju pomoć i potporu.⁵⁷

4.2. Priprema i voditelj programa pedagoške edukacije roditelja

Programne pedagoške edukacije roditelja trebale bi provoditi stručne osobe koje su, osim što su završile odgovarajuću izobrazbu, izuzetno senzibilne. One moraju osiguravati dosljednost i kontinuitet programa.⁵⁸ Osim toga, neophodno je da osobe koje rade s roditeljima, proučavaju psihologiju odraslih, budući su mnogi odgojni problemi kod djece, povezani s ličnošću roditelja, odnosima među roditeljima i obiteljskom atmosferom.

Programi edukacije roditelja zahtijevaju profesionalce koji će razumjeti kako odrasle osobe uče i kako funkcioniraju, a to zahtijeva poznavanje strategije medijacije i intervencije. Potrebno je da edukatori posjeduju i sposobnost davanja različitih informacija s konkretnim primjerima, ali i da se znaju prilagoditi različitim stilovima učenja. Također, oni moraju poznavati strategije iskustvenog učenja, komunikacijske vještine, ali i osnove menadžmenta kako bi mogli znati dobro planirati i evaluirati program. Uloga edukatora roditelja, iz stručnjaka prelazi u partnera, što ukazuje na potrebu poznavanja različitih oblika suradnje u smjeru razvijanja partnerskih odnosa, odnosa koji se temelje na razmjeni i povjerenju.⁵⁹

U modelu osnaživanja, stručnjaci svoju ulogu vide u suradnji s roditeljem, kako bi roditelji iznašli načine ispunjavanja roditeljskih odgovornosti na dobrobit djeteta, ali i na vlastito zadovoljstvo. Oni iz svojeg profesionalnog i osobnog iskustva, roditelju nude nove ideje, ali i pružaju podršku. Iz roditeljskog iskustva i reakcija, stručnjaci uče i razvijaju vlastitu kompetenciju.⁶⁰

Sadržaje programa pedagoške edukacije stručnjaci ne bi trebali određivati bez da se prvotno ne konzultiraju s roditeljima, pri čemu profesionalci dobivaju ulogu pomagača, a roditelji preuzimaju odgovornost i definiraju svoje potrebe.

⁵⁷ Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

⁵⁸ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁵⁹ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁶⁰ Pećnik, N., Starc, B.: Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece

4.3.Sadržaji programa pedagoške edukacije roditelja

Vrlo je važno da programi pedagoške edukacije roditelja imaju jasne ciljeve i sadržaje koji su potkrijepljeni snažnim teorijskim temeljima.⁶¹ U tim se programima treba koristiti teorijski model koji objašnjava razvoj problema na koji je program usmjeren i opis zašto će, i kako, odabrani program dovesti do promjene ponašanja.⁶² Programi koji integriraju veći broj teorijski utemeljenih intervencija, daju bolje rezultate. Oni planiranje započinju od ciljeva i očekivanih ishoda, kako bi razvili strategiju koja će dovesti do poželjnih rezultata. Pri tome sadržaj programa mora biti jasno namijenjen određenoj ciljanoj skupini (npr. samohrani roditelji), ali istovremeno zanimljiv svim članovima skupine i usmjeren na njihove konkretne probleme. Mora se voditi računa o specifičnim potrebama i interesima roditelja.⁶³

Neki autori smatraju da su sadržaji programa manje važni od metoda provođenja programa. Ako se roditelji tretiraju kao „neznalice“, oni postaju pasivni slušaoci, jer to u njima budi nezainteresiranost za takav oblik edukacije. Roditeljski osjećaj nekompetentnosti, izaziva kod njega bespomoćnost i smanjuje sposobnost učenja i preuzimanja inicijative.⁶⁴ Uspješnim će se programima isticati prednosti roditelja. Na taj će način roditelj otkriti svoje kompetencije i početi se dobro osjećati u svojoj ulozi. Takav će pristup motivirati roditelje da se aktivno uključe u program, što ima veliku važnost za uspješno provođenje programa pedagoške edukacije.

4.4. Kreiranje programa pedagoške edukacije roditelja

Mnogi se autori slažu s idejom kako je pri kreiranju programa za roditelje, bitno polaziti od interesa roditelja. Pri tome se nailazi na pitanje – kakve programe kreirati za roditelje koji nisu zainteresirani niti motivirani za edukaciju. Potrebno je poći od činjenice, ističe Maleš, da roditelji preferiraju oblike obrazovanja u kojima su oni aktivni sudionici, a ne pasivni slušači, što znači da će radije sudjelovati u radionicama, a nego slušati predavanja.⁶⁵ Osim toga, roditelji preferiraju programe, u kojima mogu dobiti odgovor i pomoć za

⁶¹Whittaker, K.A., Cowley, S.: An effective programme is not enough: a review of factors associated with poor attendance and engagement with parenting support programmes

⁶²Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁶³Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

⁶⁴Maleš, D.: Pedagoško obrazovanje roditelja

⁶⁵Maleš, D.: Pedagoško obrazovanje roditelja

konkretnu situaciju i razmijeniti iskustva. Najčešće su roditelji zainteresirani za zajedničke programe s djecom, a nakon toga za savjetovališta, bilo da su telefonska ili ambulantna.⁶⁶

Programi edukacije roditelja trebaju se provoditi kroz više razina, kako bi roditelji mogli birati manje ili više zahtjevne programe, odnosno izabrati programe koji će zadovoljiti njihove potrebe, ovisno o vrsti i intenzitetu pomoći koja im je potrebna. Takav pristup maksimalizira učinkovitost i osigurava djelotvornost unutar zajednice.⁶⁷

Prilikom procesa kreiranja programa potrebno je voditi računa o povezanosti s drugim programima koji obuhvaćaju potporu obitelji, a koji mogu riješiti određene programe. To znači da je potrebno izvršiti umrežavanje programa u svrhu djelotvornosti programa. (Primjer takvog umrežavanja je povezanost programa potpore s pružanjem zdravstvene njege: Obiteljski liječnik ukaže na poteškoće u ponašanju djeteta i upućuje roditelje na programe podrške obitelji). Također je potrebno održavati suradnju s lokalnom zajednicom kako bi se osiguralo zajedničko djelovanje kroz razne projekte.⁶⁸

Krajnji cilj programa pedagoške edukacije roditelja obuhvaća promjenu ponašanja, koje je pod utjecajem brojnih čimbenika, kako individualnih (motivacija, znanja, vještine, uvjerenja, očekivanja) tako i okolnih (obitelj, susjedstvo, kulturne norme, socijalna politika). Individualni čimbenici podrazumijevaju povećanje znanja i vještina, ali i motivacije za primjenu naučenog ponašanja, integraciju ponašanja u vlastiti sustav vrijednosti. Potrebno je mijenjati i okolinu kako bi se prevenirala nepoželjna ponašanja, a promicala pozitivna.⁶⁹

4.5. Organizacija programa pedagoške edukacije roditelja

Program pedagoške edukacije roditelja najbolje je organizirati u malim skupinama (12 do 15 članova). Sastanci u trajanju od dva sata, trebali bi se održavati jednom tjedno, tijekom osam do šesnaest tjedana.⁷⁰ Važno je program organizirati u najpovoljnije vrijeme za polaznike, a to je najčešće u ranim večernjim satima. Potrebno je organizirati i osigurati i čuvanje djece, a po potrebi i okrjepu (lagani obrok i osvježavajuće piće).

⁶⁶ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁶⁷ Whittaker, K.A., Cowley, S.: An effective programme is not enough: a review of factors associated with poor attendance and engagement with parenting support programmes

⁶⁸ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁶⁹ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁷⁰ Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

Poželjno je da svi polaznici dobiju pisane materijale: priručnike, letke, upute na daljnju literaturu. Korisno je potaknuti sudionike da se samostalno organiziraju i razmjenjuju iskustva, raspravljaju, organiziraju svojevrsnu skupinu samopomoći, u kojoj će „osoba za kontakt“ potaknuti članove na druženje i suradnju i nakon završetka programa. Ta ista osoba, treba održavati telefonski kontakt sa sudionicima, motivirati ih na dolazak, slati letke i materijale, obavještavati o radu skupine, brinuti o mogućnosti nadoknade.⁷¹

Osim grupnog rada, program pedagoške edukacije roditelja može se odvijati i kroz individualni oblik rada, ali i kroz školu za roditelje, tečajeve, predavanja, tribine, radionice, savjetovašta, igraonice ili kroz program kućnih posjeta.⁷²

Svi programi za roditelje mogu se organizirati u prostorima gdje se provode i drugi programi za djecu ili za građanstvo, ali i u obiteljskom domu.

Sredstva za financiranje provedbe programa za roditelje, dužan je osigurati osnivač, odnosno pokretač programa, ali program novčanim sredstvima mogu podupirati i korisnici programa i ostali zainteresirani subjekti. Potrebno je razlikovati programe od javnog i društvenog značaja i interesa, od programa koji su tržišno orijentirani. Programi od javnog i društvenog značaja besplatni su za korisnike, za razliku od programa koji su tržišno orijentirani.⁷³

Prilikom organizacije i provedbe programa za roditelje, potrebno je polaziti načela koja će pomoći roditeljima u stjecanju roditeljskih kompetencija.

- Potrebno je roditeljima pomoći napustiti ideju o svršenom i idealnom roditeljstvu te osvijestili ih što znači biti dovoljno dobar roditelj.
- Potrebno je postaviti jasne ciljeve programa kako bi se znalo kakav se rezultat očekuje, jer roditelji radije sudjeluju u programu ako vide korist i ako znaju da time pomažu djeci.
- Potrebno je omogućiti roditeljima da budu aktivni u procesu obrazovanja, usmjeravati ih na rješavanje problematike, a ne na slušanje o istoj.
- Potrebno je podržavati roditelje u njihovim znanjima i radu i polaziti od njihovih iskustava. Na taj će im se način omogućiti razmjena iskustava i potaknuti ih da vjeruju u sebe. Roditelji će dobiti međusobnu podršku, osjećati se sigurni, ravnopravni, ali i učiti jedni od drugih. Ovaj organizacijski oblik rada omogućava postojanje većeg osjećaja empatije i razumijevanja nego što je to u komunikaciji sa stručnjacima.

⁷¹ Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

⁷² Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj

⁷³ Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj

- Potrebno je predvidjeti i ponuditi više oblika obrazovanja kako bi roditelji imali mogućnost birati sadržaj, stupanj sudjelovanja, ali i stil učenja. Važno je ponuditi više sadržaja, metoda, materijala jer se i oni razlikuju s obzirom na interese, stil učenja i sl. Roditelji najbolje uče kada su sadržaji usko povezani uz njihovu životnu situaciju, jer očekuju da će odmah moći primijeniti novo naučene sadržaje i ideje.
- Potrebno je osmisliti programe koji će roditeljima pružiti osjećaj zadovoljstva i uspjeha te tako razviti njihovo samopouzdanje. Kad se roditeljima osigura osjećaj osobnog zadovoljstva i uspjeha, potiče se i njihova želja za nastavkom aktivnosti i razvojem roditeljskih vještina. Roditelj je više motiviran ako vjeruje da je kompetentan i da može bolje.
- Prilikom osmišljavanja programa, oblika, strategija i tehnika rada potrebno je uzeti u obzir činjenicu koja govori da se roditelji razlikuju u mnogočemu (u obrazovnom statusu, u percepciji sebe kao roditelja, u obiteljskom okolinostima, u interesima i sustavu vrijednosti, ali i u realnim potrebama). Grupe roditelja po većini su obilježja heterogene: po dobi, naobrazbi, broju djece, zanimanju, profesionalnom statusu, kulturnim potrebama...⁷⁴

Djelotvoran program mora biti uklopljen u norme zajednice i usklađen s kulturnim normama ciljane skupine. Potrebno je voditi računa odvijaju li se program pedagoške edukacije u urbanoj ili ruralnoj zajednici, je li on namijenjen roditeljima koji su nezaposleni ili su pod visokim životnim stresom zbog prezaoplenosti. Ukoliko je program neprilagođen kulturi ciljane skupine, može dovesti do problema slabe motivacije sudionika. Također, sadržaje nekog dobrog međunarodnog programa potrebno je prethodno razmotriti i po potrebi ih modificirati uvažavajući socijalne norme i način života ciljane skupine.⁷⁵

4.6. Važnost medija u provedbi programa pedagoške edukacije roditelja

Kao jedan od najučinkovitijih načina za širenje intervencije roditeljstva navode se mediji, koji obuhvaćaju televiziju, tisak, radio i Internet.⁷⁶ Na taj se način povećava mogućnost dolaska poruka do roditelja, kao i prihvaćanja istih. Medijska strategija, osim što ima za cilj promicanje samodostatnosti u roditeljstvu i povećanje receptivnosti roditelja za određene poruke o roditeljstvu, također uključuje i normalizaciju procesa sudjelovanja u

⁷⁴ Kovačević, S.: Škola za roditelje – oblik kompenzacijskog obrazovnog deficita roditelja

⁷⁵ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁷⁶ Sanders, M.R.: Triple P-positive Parenting Program: A population approach to promoting competent parenting

roditeljskim programima, ali i destigmatizaciju ideje dobivanja pomoći prilikom rješavanja pitanja roditeljstva.

Prednost u širenju intervencije roditeljstva putem medija daje se televizijskim obrazovnim programima, budući da se pomoću njih može prodrijeti u privatnost doma velikog dijela stanovništva, bez obzira žive li roditelji u ruralnim ili urbanim mjestima. Na taj način roditelji mogu prepoznati razne znakove koji mogu upućivati na probleme u ponašanju ili emocionalne probleme djeteta te ih potaknuti na traženje stručnog savjeta. To je vrlo bitno, jer tada već i minimalna razina intervencije može biti dostatna za rješavanje problema.⁷⁷ Osim toga, televizijski obrazovni program za roditelje može povećati svijest zajednice o učinkovitim strategijama roditeljstva, kao i o shvaćanju uloge koju obitelj ima za zdravlje i dobrobit djece.

Za neke je obitelji ovaj način jedino sudjelovanje koje imaju u obiteljskom programu pa ta razina intervencije može biti korisna. Međutim, medijska strategija sama po sebi vjerojatno nije dostatna i učinkovita za roditelje koji imaju dijete s teškim poremećajem u ponašanju, ako su u konfliktnom odnosu i sl. U tim i takvim slučajevima potreban je intenzivan oblik intervencije.

4.7. Evaluacija programa pedagoške edukacije roditelja

Prilikom procesa provedbe programa važno je voditi evidenciju o osnovnim pokazateljima njegove provedbe: podatke o voditeljima programa, podatke o mjestu održavanja programa, vremenu provedbe programa, podacima o korisnicima i učestalosti korištenja programa. Potrebno je voditi i zabilješke o specifičnim zbivanjima kao i o intervencijama tijekom programa edukacije.⁷⁸ Pritom je važno osigurati i elemente za procjenu uspješnosti programa prije njegovog početka, za vrijeme i nakon završetka programa. Potrebno je i odrediti mjere i kriterije promjena u ponašanju koji bi se željeli postići, a sve prema ciljevima programa.⁷⁹

Kako bi se mogla provesti temeljita evaluacija programa, potrebno je uskladiti ciljeve s organizacijskim kapacitetima, a sa svrhom utvrđivanja ishoda koje program mora postići. Prilikom definiranja ciljeva važno je imati na umu da su oni relevantni za postizanje svrhe

⁷⁷Sanders, M.R.: Triple P-positive Parenting Program: A population approach to promoting competent parenting

⁷⁸Milanović, M.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj

⁷⁹Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

programa te da su povezani sa sadržajem i načinom provođenja programa, ali i utemeljeni na dostupnim podacima. Ključno je da očekivani ishodi mogu dati odgovor na pitanje „Do koje će razlike u odnosu na ranije razdoblje doći zahvaljujući provođenju programa.”⁸⁰

Svaki program tretmana ili prevencije trebao bi dovesti do promjene. Nije dovoljno da je program zanimljiv ili da se korisnici programa u njemu osjećaju ugodno, već je važno da se dogodi promjena u smjeru unaprijed definiranih ciljeva. Ta promjena, ovisi o razini djelovanja i može biti *kognitivna* (u smislu stjecanja novih znanja, usvajanja i uvježbavanja vještina, promjene u stavovima, uvjerenjima, očekivanjima i motivaciji), *promjena ponašanja* (koja podrazumijeva promjene nepoželjnog ponašanja, uvođenje novih oblika djelovanja, promjene odluka, promjene društvenih mjera i politika) i *promjena okolnosti* (društvo provodi programe podrške roditeljima, djeci u riziku, programe prevencije i sl).⁸¹

Evaluacija programa edukacije roditelja može biti unutrašnja ili vanjska. Pod unutarnjom evaluacijom podrazumijeva se korištenje vlastitog osoblja organizacije sa svrhom vrednovanja programa. Kod vanjske evaluacije procese rada i ishode evaluira stručnjak koji je neovisan. Oba pristupa evaluaciji nadograđuju se međusobno i imaju svoju opravdanost. Djelotvorni programi uključuju evaluaciju procesa rada, odnosno procjenu doživljaja aktivnosti koje se provode, ali i evaluaciju postignutih rezultata, odnosno rezultata do kojih je stvarnih promjena doveo program.⁸²

4.8. Organizacijski oblici programa pedagoške edukacije roditelja

Pod pojmom organizacijski oblici programa pedagoške edukacije roditelja, podrazumijevaju se načini provedbe nekog programa, odnosno načini provedbe određenog sadržaja koji je namijenjen određenoj ciljanoj skupini.⁸³

Roditelji ističu kako je iznimno važan element programa obrazovanja roditelja razmjena iskustava. Pri tome oni preferiraju oblike koji podržavaju grupni rad, jer se pri tome ne osjećaju sami. Ali i stručnjaci vide grupni rad s roditeljima, kao oblik rada koji ima najveće potencijale. Grupno iskustvo smanjuje osjećaj isključenosti i osamljenosti, dok spoznaja

⁸⁰ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁸¹ Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁸² Ajduković, M., Marohnić, S.: Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja

⁸³ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

roditelja da nisu jedini s takvim problemima i da postoji više načina kako se s time nositi, ima terapijski učinak.⁸⁴

Za dizajniranje programa presudan mora biti izbor roditelja. Ipak, potrebno je voditi računa i o isplativosti, održivosti i širokom primjenjivanju programa.⁸⁵

Kada se govori o programima za edukaciju roditelja, u literaturi se nailazi na mnoštvo organizacijskih oblika, kao što su: škole za roditelje, tečajevi za roditelje, predavanja za roditelje, radionice za roditelje, tribine za roditelje, savjetovališta za roditelje, igraonice za djecu i roditelje, kućne posjete.

Škola za roditelje podrazumijeva organizacijski oblik u kojem se provodi kontinuirano poučavanje, koje za cilj ima usvajanje znanja te razvoj vještina i stavova. U školi za roditelje kombiniraju se različite tehnike i oblici rada. Pri tome se očekuje aktivno sudjelovanje roditelja. Zbog trajanja i potrebe za kontinuitetom rada, ovo je jedan od najzahtjevnijih oblika pedagoške edukacije roditelja,⁸⁶ koji je usmjeren na podizanje kvalitete roditeljstva kroz neprekidno poučavanje različitim sadržajima. U školi za roditelje formirane su izrazito heterogene grupe (dob, obrazovanje, broj djece, zaposlenost, zanimanje, profesionalni status, socijalna pomoć, kulturološke potrebe i dr.). U njoj se radi po istom programu za sve roditelje pa nakon početnog interesa, ovaj oblik rada nerijetko nastave pohađati samo natprosječno motivirani roditelji. Ipak, škola za roditelje i nadalje ostaje važan oblik suradnje s roditeljima.⁸⁷

Tečaj za roditelje orijentiran je na postizanje određenog cilja pa se njegovi efekti procjenjuju uglavnom kroz usvojenost neke željene vještine. Ovaj organizacijski oblik edukacije roditelja ima stalne grupe polaznika. Uvjet za uspješnost realizacije ovog programa ovisi o aktivnom sudjelovanju roditelja.⁸⁸

Predavanja za roditelje imaju za cilj prenijeti roditelju određena znanja, informacije i iskustva o temama važnim za roditeljstvo. Pri tome su sudionici manje aktivni zbog čega je

⁸⁴ Petak, O., Osmak-Franjić, D.: Škola za roditelje: trening roditeljskih vještina i osnove grupnog rada s djecom

⁸⁵ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁸⁶ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁸⁷ Kovačević, S.: „Škola za roditelje“ – oblik kompenzacije obrazovnog deficita roditelja

⁸⁸ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

nemoguće egzaktno mjeriti učinke programa. Ovakav oblik ne zahtjeva kontinuitet niti stalne polaznike. Stoga je pogodan za kombiniranje s drugim organizacijskim oblicima.⁸⁹

Pedagoška radionica za roditelje specifičan je oblik rada koji se ponajprije organizira radi razmjene znanja, informacija i iskustava, ali i primanja i davanja povratnih informacija o iskazanim postupcima, stavovima i iskustvima. Glavno obilježje radionice je kružna komunikacija, koja podrazumijeva sudionike smještene u krug, tako da svatko vidi svakoga, pri čemu oni izmjenjuju svoja iskustva. Voditelj radionice ima ulogu poticanja i olakšavanja razmjene iskustva. Ovaj oblik rada omogućava iskustveno učenje o sebi i drugima i stavlja naglasak na proces, a ne na ishod ili rezultat procesa. Pedagoška radionica ima odgojnu vrijednost, jer predstavlja oblik pedagoško-psihološkog skupnog rada, koji sudionicima omogućava ostvarivanje različitih uvida o sebi, drugima ili temi radionice.⁹⁰ Kako bi se postigla što veća kvaliteta pedagoške radionice, potrebno se pridržavati osnovnih načela.

- Potrebno je kreirati siguran prostor, u kojem će se sudionici osjećati slobodno, moći se izraziti i biti otvoreni, ali i moći preuzeti odgovornost prema sebi i drugima u skupini u zajedničkom procesu.
- Potrebno je poticati suradničko i socijalno učenje, koje se odnosi na učenje u skupini, sa skupinom i od skupine. U ovom slučaju skupina nije samo prirodno okruženje za život i učenje, niti samo partner za rješavanje kooperativnih zadataka, nego se ona koristi i kao izvor učenja o sebi, drugima i o svijetu oko nas.
- Potrebno je vršiti poticanje aktivnog sudjelovanja sudionika, jer interaktivne metode funkcioniraju prema načelu: „što više uložiš – to ćeš više i dobiti“. Poticanje aktivnog sudjelovanja sudionika ne pedagoškim radionicama, predstavlja i osnaživanje sudionika da to načelo primjenjuju u svakodnevnom životu.
- Potrebno je imati na umu da nositelj znanja nije samo voditelj radionice, nego svaki sudionik, jer svaka osoba ima potrebu za učenjem, samo joj je potrebno dati odgovarajuće uvjete i priliku za to.
- Kvalitetni programi edukacije trebaju poticati učenje čitavim biće. Kvalitetno učenje podrazumijeva dovoljno poticaja za misli, osjećaje, praktičnu aktivnost, prostor za razumijevanje stavova i za istraživanje vrijednosti.
- Neophodno je da sve aktivnosti u sebi nose svojevrsnu dozu izazova (novosti, zanimljivosti) za sudionike, jer se kvalitetno učenje događa u „zoni izazova“, a vrlo

⁸⁹ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

⁹⁰ Jindra, R.: Važnost radioničkog oblika rada

rijetko u „zoni komfora“, jer u njoj nema osobne uključenosti, u njoj stvari uvijek rade na isti način, istom vrstom odgovora odgovaramo na ista pitanja.... Učenje se neće dogoditi niti u „zoni panike“, jer je u njoj količina izazova prevelika za sudionike. Potrebno je pomno odabrati količinu izazova, koja će biti u skladu s osobinama pojedinca i stupnjem razvoja skupine.

- Potrebno je poštovati različite stilove učenja, jer se samo na taj način može postići maksimalno sudjelovanje svih sudionika.
- Potrebno je provoditi interkulturalno učenje, u kojem se postojeće kulturne različitosti u skupini prihvaćaju s ciljem boljeg međusobnog upoznavanja te učenja o sebi i drugima⁹¹

Tribina za roditelje organizacijski je oblik rada koji je ponajprije usmjeren na informiranje roditelja o nekoj društveno aktualnoj temi koja se tiče roditeljstva, odnosno na senzibilizaciju roditelja za neku problematiku, koja je zajednička svim sudionicima. Gdje prestaje njezina opća informativna razina, a počinje obrazovna, ovisi o predznanju i društvenoj osviještenosti roditelja-sudionika. Tribina, kao organizacijski oblik rada potiče razmjenu znanja, iskustva i stavova između voditelja i sudionika tribine.⁹²

Savjetovalište za roditelje kao jedan od najraširenijih oblika informiranja i obrazovanja roditelja, može se odvijati na više načina: *dopisno* (tradicionalnim modalitetima komunikacije, ili on line), *telefonski* (tzv. hot-lines) ili *ambulantno* (vezano je uz određeno vrijeme održavanja, uz određenu problematiku i stručnjake ili određeni prostor). To je oblik pružanja savjetodavne profesionalne pomoći u svakodnevnim životnim situacijama. Roditelje se na taj način osposobljava za suočavanje s izazovima i problemima te upućuje na korištenje osobnih potencijala. Nerijetko se savjetovalište kombinira s drugim oblicima rada, bilo da je to terapijski rad ili program kućnih posjeta.

Organizacijski oblik *igraonice/radionice za djecu i roditelje* usmjeren je na afirmaciju roditelja u svojoj roditeljskoj ulozi. Oni sudjelovanjem u određenom programu ovoga tipa dobivaju povratnu informaciju o sebi kao odgojitelju. Kroz upoznavanje drugih roditelja i djece, omogućava im se razmjena iskustva. Na taj način roditelj ima priliku upoznati svoje dijete u socijalno složenim situacijama. Ovaj je organizacijski oblik najčešće namijenjen svim

⁹¹Jindra, R.: Važnost radioničkog oblika rada

⁹²Maleš, D.: Afirmacija roditeljstva

roditeljima, ali je pogodan i za rad s posebnim skupinama roditelja, koji sudjelujući u programu, promatraju odgojne postupke stručnjaka.

Program kućnih posjeta (home-visit) predstavlja dolazak stručnjaka u obitelj, a cilj mu je pomoći roditeljima u obavljanju roditeljske uloge. Najčešće se radi o demonstraciji nekih postupaka, npr. rehabilitacijskog programa. Ovaj program posjeduje elemente savjetodavnog rada i procjene, budući da stručnjak boravkom u obitelji dobiva uvid u obiteljski kontekst i njegov mogući utjecaj na dijete.⁹³

Svi navedeni organizacijski oblici pedagoške edukacije roditelja ostvaruju se na dva načina: oni mogu biti rezultat potrebe roditelja, ili se roditelji pozivaju na neki poseban program.

⁹³ Stričević, I.: Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja

5. PROGRAMI PEDAGOŠKE EDUKACIJE RODITELJA U SVIJETU

Mnoge organizacije i vlasti diljem svijeta prepoznali su potrebu za edukacijom roditelja, kako bi se povećala kompetentnost roditelja te kako bi svaki roditelj mogao osjetiti istinsku ispunjenost kada doživi da su njegova djeca postala sretna i odgovorna bića.

Veliki nacionalni programi za poticanje ranog razvoja provode se u najrazvijenijim zemljama svijeta. Neki od njih, poput *Početna prednost* u SDA-u, *Siguran početak* u Velikoj Britaniji ili *Pozitivno roditeljstvo* u Australiji, podržani su od strane Svjetske banke kao najisplativije investicije za društveni razvoj. Programi ranog razvoja djece predstavljaju ulaganje u društvo u cjelini. Najpoznatiji program koji se provodi u našoj zemlji je *Rastimo zajedno*, a namijenjen je roditeljima djece najranije dobi.

Osim programa pedagoške edukacije roditelja koji za cilj imaju stvaranje kompetentnog roditelja, postoje i mnogi programi prevencije. Jedni od njih su programi prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji.

Neki od suvremenih programa edukacije roditelja, svoje ishodište nalaze u programima koji su se primjenjivali u prošlom stoljeću, kao što su Head Start Programi u SAD-u ili program Sure Start u Velikoj Britaniji.

5.1. Head Start Program – program edukacije roditelja u Sjedinjenim Američkim Državama

Program Sjedinjenih Američkih Država, pod nazivom *Početna prednost (Head Start)*, program je Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. On pruža podršku djeci, njihovim obiteljima, ali i zajednici, kroz sveobuhvatno obrazovanje, zdravlje i prehranu, a pokrenut 1965. godine. Njegov tvorac J. Sugerman, prvotno ga je zamislio kao program ljetne škole za djecu koja su živjela u siromaštvu, a s ciljem da pridobiju potrebna znanja prije upisa u školu. Provodeći program, utvrđeno je da se sa šest tjedana predškole ne može nadoknaditi pet godina siromaštva. Program je izmijenjen i kreiran s namjerom poticanja stabilnih obiteljskih odnosa, povećanja dječjeg psihofizičkog blagostanja te uspostave okruženja za razvoj snažnih kognitivnih sposobnosti.⁹⁴

⁹⁴Wikipedia: Head start program

Program Head Start uključuje mnoge potprograme i aktivnosti kao što su:

- promicanje zdravih prenatalnih ishoda, zdrave obitelji i razvoj djeteta od poroda na dalje,
- pomaže u stvaranju zdravog razvoja djece u dobi od treće do pete godine, u obitelji s niskim prihodima
- daje podršku roditeljima kako bi oni prepoznali i ispunili svoje ciljeve i njegovali svoju djecu
- nudi usluge za djecu migranata i sezonskih poljoprivrednih radnika, u dobi od 6 mjeseci do pet godina
- uspostavlja pomoć djeci beskućnicima svih uzrasta.

Program Head Start potiče ulogu roditelja, kao najvažnijeg učitelja svoga djeteta, istovremeno nastojeći izgraditi odnose s obiteljima koje podržavaju pozitivne odnose roditelja-dijete, obiteljsku koheziju te veze s vršnjacima.

Iako je ovaj program započeo kao program za djecu prije polaska u školu, on je danas namijenjen roditeljima djece do navršene treće godine i trudnicama. On obuhvaća usluge: obrazovanja, projekcija i praćenja kampanja za zdravlje, razvoj i ponašanje, sigurnost, društveno i emocionalno zdravlje, ishranu, osnaživanja obitelji, socijalne usluge, usluge za djecu s teškoćama u razvoju.

Istraživanja provedena 2010. godine pokazala su da Head Start program nije uspio podići kognitivne sposobnosti sudionika, kao i da se znanje jezika, pismenosti, matematičke vještine i općenito školski uspjeh nisu uspjeli poboljšati. Za razliku od toga ovaj je program polučio dobre rezultate, koji se tiču utjecaja na roditeljstvo. Uočeno je da roditelji, polaznici programa imaju uspješniji stil roditeljstva. Oni pokazuju visoku kontrolu discipline i veliku toplinu prema djetetu, za razliku od roditelja koji nisu polazili program.⁹⁵

Ovaj se program smatra jednim od najdugovječnijih programa za rješavanje sustavnog siromaštva u Sjedinjenim Američkim Državama, a već se dvadeset godina provodi i u Hrvatskoj pod nazivom *Korak po korak*.

⁹⁵ www.heritage.org

5.2.Sure Start - Program edukacije roditelja u Velikoj Britaniji

Program pod nazivom *Siguran početak (Sure Start)*, uvela je Vlada Velike Britanije 1998. godine, a po uzoru na Head Start program koji se provodio u Sjedinjenim Američkim Državama i u Australiji. Inicijative su kretale u smjeru stvaranja centra pod nazivom Siguran Start centar. Odgovornost za program, u konačnici se prebacila na lokalnu samoupravu.

Program se u izvornoj verziji provodi u Engleskoj, dok se u Škotskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj provodi u drugačijim verzijama. Program nadzire Odjel za djecu, škole i obitelj, ali i Odjel za rad i mirovine. Neki od lokalnih Sure start programa, registrirani su u dobrotvornim društvima i društvima s ograničenom odgovornošću.

Kao cilj programa navodi se pružanje najboljeg mogućeg početka života djeci, kroz poboljšanje njihove skrbi, rano obrazovanje, zdravlje te podršku obitelji, s naglaskom na razvoju zajednice. Jedna od zadaća koja će dovesti do konačnog cilja programa je smanjenje siromaštva, čiji je fokus je usmjeren ka posebno ugroženim područjima.

Od programa se očekuje da će biti podrška obiteljima, na način da će roditelji dobivati savjete o roditeljstvu, informacije o dostupnim uslugama, ciljanim uslugama, zdravstvenim uslugama. Također se očekuje davanje prenatalne i postnatalne podrške, podrške za dojenje, terapije jezika i govora, podršku u prestanku pušenja i druge specijalističke podrške. Osim toga program potiče roditelje na osposobljavanje i zapošljavanje.

Ovaj program stavlja naglasak na preventivno djelovanje, pozivajući se na dokaze koji govore kako rana intervencija i potpora, smanjuje raspad obitelji, ali i jača spremnost djece za školske doprinose društvu u cjelini. Program djeluje na šest razina:

1. Biti zdrav
2. Uživati u učenju i postizanju
3. Živim u sigurnosti i stabilnosti
4. Doživjeti ekonomsku i ekološku dobrobit
5. Pozitivan doprinos zajednici
6. Živjeti u društvu koje poštuje prava.

Evaluacija programa 2005. ukazala je da utjecaj programa nije toliko valjan koliko se planiralo, međutim, nekoliko godina kasnije identificirani su značajni rezultati u Sure Start programu. Istraživanje koje se provelo 2007. godine, pokazalo je da je program doprinio razvoju roditeljskih vještina i da su se reducirali problemi ponašanja djece, a ukazao je i na poboljšanje zdravlja kod djece. Također se dobio podatak da je poraslo pozitivno ponašanje djece kroz pohvale i poticaje. Kroz postavljena jasna očekivanja, granice i strategije za

problematična ponašanja, te dosljednu primjenu za njezine posljedice, došlo je do poboljšanja u interakciji između roditelja i djece.⁹⁶ Istraživanja su ukazala i na pozitivan ishod programa u odnosu na majke, što podrazumijeva više stimulirajuću, a manje kaotičnu atmosferu u obitelji, manje oštre discipline i veće zadovoljstvo životom. Kao nedostatak učinkovitosti ovog programa navode se nepoboljšani rezultati u ranoj fazi školovanja.⁹⁷

5.3.The Positive Parenting Program (Triple P) – Program edukacije roditelja u Australiji

Pozitivno roditeljstvo (The Positive Parenting Program – Triple P) jedan je od najpoznatijih programa edukacije roditelja koji se provode u Australiji već više od 30 godina. Taj se program razvio iz malog programa koji je bio namijenjen roditeljima predškolske dobi. Matthew R. Sanders s kolegama na Sveučilištu u Australiji razradio ga je u sveobuhvatni preventivni program, nazvan Triple P program.

Triple P je program roditeljstva. On ne govori kako biti roditelj, već kroz razne strategije nudi ideje i načine za pozitivno roditeljstvo. Ovaj program omogućuje: podizanje sretne i samouvjerene djece, upravljanje neprihvatljivim ponašanjem tako da svatko u obitelji uživa više u životu, postavljanje pravila koja svatko treba slijediti, poticanje poželjnog ponašanja. On omogućava da roditelji vode brigu o sebi kao i da mogu biti sigurni da rade pravu stvar. To je višerazinski program pozitivnog roditeljstva, a preventivno je orijentiran na podršku roditeljima.

Cilj programa je sprječavanje delikventnih ponašanja, sprječavanje emocionalnih i razvojnih problema kod djece, a sve kroz jačanje roditeljskih znanja, vještina i samopouzdanja.⁹⁸ Temelji se na pet osnovnih koraka:

1. Stvori sigurno, poticajno okruženje
2. Imaj pozitivno radno okruženje
3. Koristi snažnu disciplinu
4. Imaj realna očekivanja
5. Vodi brigu o sebi kao roditelju

⁹⁶Wikipedia: Sure Start

⁹⁷ www.ness.bbk.ac.uk

⁹⁸Sanders, M.R.: Triple P-positive Parenting Program: A population approach to promoting competent parenting

Program se također ima i pet razina intervencije koje obuhvaćaju roditelje djece od najranijeg djetinjstva do adolescencije. Za svako razvojno razdoblje izrađen je raspon programa koji je namijenjen općoj populaciji, odnosno svim roditeljima, ali i onaj koji je namijenjen specifičnoj populaciji, odnosno roditeljima koji imaju neku specifičnu poteškoću. Program se također bavi društvenim kontekstom koji utječe na svakodnevni život roditelja, kao što su: politički sustav, školski sustav, vjerske organizacije, masovni mediji, osnovne zdravstvene usluge...⁹⁹

Vodeći se načelom da roditelji imaju različite potrebe za pomoći pa im je stoga potrebno ponuditi različite načine da bi dobili pomoć, Triple P programi nude slijedeće oblike pomoći:

- kratki sastanci s drugim roditeljima, koji uključuju:
 - *Seminar Triple P – pozitivno roditeljstvo u malom*, namijenjen je velikim skupinama roditelja (20 i više), a provodi se u obliku neformalne prezentacije. Traje oko 90 minuta i bavi se najčešćim roditeljskim problemima. Sastoji se od tri teme: Moć pozitivnog roditeljstva, Podizanje samopouzdanja, Podizanje fleksibilnosti
 - *Rasprava Grupe Triple P – za uobičajene probleme roditeljstva*, okupljaju 10-12 roditelja koji imaju jednaki roditeljski problem, a vodi ih Triple P trener. One traju dva sata. Pri tome roditelji biraju između četiri teme: suočavanje s neposluhom, razvijanje dobrih rutina pred spavanje, upravljanje agresijom, bez muke u kupovinu s djecom. Na grupnim se sjednicama ohrabruje roditelje da svoje probleme podijele sa suučesnicima, gledaju se kratki video isječci koji pokazuju uspješne roditelje u rješavanju problema. Roditelji na kraju seminara dobivaju knjigu s vježbama i informacijama za pomoć.
- Jedan-na-jedan pomoć (Brzo i osobno), koji uključuju:
 - *Kratak Primary Care Triple P – za samo jedan određeni problem*, kratak je način da roditelji dobiju podršku vezanu uz problem svoje djece u dobi 0-12 godina. Sastanci traju 15 minuta do pola sata, nakon čega roditelji dobivaju listu prijedloga za rješavanje problema i DVD koji prikazuje druge roditelje u sličnim problemima.
 - *Primary Care Triple P – za svakodnevne probleme*, sastoji se od četiri sastanka, u trajanju od 15 minuta do pola sata, na kojima se raspravlja o tome što bi moglo biti

⁹⁹Wikipedia: Triple P

uzrok problema. Po završetku roditelj također dobiva listu savjeta kojih se treba prisjetiti po dolasku kući i DVD s prikazom sličnih problema.

- Trajna podrška u grupama ili jedan na jedan, koja može biti:
 - *Standardni Triple P* obuhvaća 10 pojedinačnih sastanaka, na kojima se uče strategije, koje se mogu koristiti prilikom rješavanja problema. Nakon završenog programa roditelj bi se trebao moći osjećati sigurnim prilikom rješavanja većine problematičnih situacija u roditeljskom domu
 - *Grupa Triple P – sve što ste željeli znati* obuhvaća sastanke u grupama roditelja sa sličnim situacijama, na kojima se dijele problemi. Najčešća se formiraju grupe od 12 roditelja, koji dolaze na pet sastanaka koji traju po više od dva sata. Na posljetku se dobiva knjiga i DVD *Survival Guide*, koja prikazuje alate i informacije koje korak po korak pokazuju početak pozitivnog roditeljstva. Posljednji se sastanak organizira nakon nekoliko tjedana, kada se s grupom dijele svoji uspjesi.
- Dodatna pomoć za ozbiljne probleme, podrazumijeva mini tečajeve koje roditelj, uz Triple P supervizora provodi u vlastitom domu
- Sam svoj majstor – on line program je namijenjen roditeljima koji na zabavan i jednostavan način, prolaze kroz 8 modula, od kojih svaki traje 30 do 60 minuta.
- Stepping Stone Triple P – program za roditelje djece s invaliditetom, koji za cilj ima suzbijanje pritiska podizanja djeteta s invaliditetom, kao i pomaganje djetetu da ostvari svoj potencijal. Program se sastoji od četiri stupnja, prilikom kojih se obrađuje svaki puta po jedno specifično ili problematično ponašanje.
- Za rastavljene ili razdvojene roditelje – programi u kojima može sudjelovati i novi partner jednog od roditelja
- Da bi djeca bila zdrava i aktivna – program je koji obuhvaća roditelje pretila djece u dobi od 5 do 10 godina, a sastoji se od niza strategija koje nastoje promovirati zdravlje djeteta i njegovo samopoštovanje. Na sastancima prisustvuje desetak roditelja koji se sastaju tijekom tri mjeseca. Djeca ne prisustvuju sastancima, osim na prvom i posljednjem, a s ciljem da bi se mogao pratiti njihov napredak
- Autohtoni Triple P - Za starosjedilačke obitelji – program je namijenjen roditeljima djece starije od 12 godina, a napravljen uz pomoć aboridžina i drugih starosjedioca.¹⁰⁰

¹⁰⁰ www.triple-parenting.net

Program Pozitivnog roditeljstva, jedan je od rijetkih programa edukacije roditelja u svijetu, koji su pokazali znanstveno potvrđenu učinkovitost. Evaluirano je tisuće obitelji, tijekom više od 30 godina provođenja programa, a učinkovitost je dokazana bez obzira na socio-ekonomsku skupinu, kulturu ili obiteljsku strukturu. Dokazano je da:

- Program Triple P smanjuje problematično ponašanje kod djece i poboljšava roditeljske vještine i njihovu dobrobit
- U sredinama gdje je program Triple P široko dostupan, djeca imaju manje ponašajnih i emocionalnih problema
- Roditelji koji koriste Triple P program, kažu da su manje pod stresom, manje depresivni i ne koriste oštre mjere discipliniranja
- Program Triple P pokazao je usporavanje stope zlostavljanja djece, smanjenje udomiteljstva i hospitalizacije zbog ozljeda od zlostavljanja
- Roditelji djece s autističnim poremećajima izvješćuju da su pomoću Triple P programa više zadovoljni roditeljstvom, da se ponašanje njihove djece poboljšalo te da je njihov odnos s partnerom bolji
- Roditelji se osjećaju sigurniji u svoje roditeljstvo, manje ljuti i depresivni¹⁰¹

Provjera učinaka ovog programa ukazala je na povećanu subjektivnu kompetenciju roditelja, koju prati smanjenje tjeskobe i depresije kod roditelja, ali i objektivno mirnije i energičnije postupanje s djecom.¹⁰²

Program Pozitivno roditeljstvo također je pokazao svoju učinkovitost u Njemačkoj, Švicarskoj, Hong Kongu, Australiji, Novom Zelandu i Sjedinjenim Američkim Državama.

5.4. Programi edukacije roditelja u Švedskoj

Švedska od 2008. godine povodi Nacionalnu strategiju za razvijenu podršku roditeljima čiji je cilj ponuditi svim roditeljima aktivnosti podrške roditeljstvu u razdoblju djetetova odrastanja od rođenja do 17.god. Ona se uglavnom ostvaruje kroz javnozdravstveni pristup, a uključuje zdravstvene ustanove, vrtiće, škole, obiteljske centre i druge.

Prema podacima OECD-ove studije iz 2010. godine, u ulaganjima za funkcije obitelji u zemljama Europske unije, uz Švedsku, prednjače Danska, Norveška, Finska i Austrija.¹⁰³

¹⁰¹ www.triple-parenting.net

¹⁰² Čudina-Obradović, M., Obradović, J.: Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti

¹⁰³ UNICEF: Kako roditelji i zajednica brinu o djeci mlađe dobi u Hrvatskoj

Prilikom istraživanja UNICEF-a, 2013., o dobrobiti djece, Švedska je stavljena na vodeće mjesto ispred 29 država, na ljestvici koja se tiče sigurnosti, zdravlja i materijalne sigurnosti djece. U Švedskoj vlada politički stav prema obitelji i djeci, koji je prepoznatljiv i služi za primjer ostalim europskim državama. Švedski zakoni brane dječja prava i zaštićuju djecu, svojim zakonima koji se pažljivo provode. Zato su dječja prava u Švedskoj zaštićena na svim poljima? Švedska je, 1979. g. postala prva zemlja koja je zabranila bilo kakvo tjelesno kažnjavanje djece i među prvima potpisala Konvenciju o pravima djece te uspostavila instituciju pravobranitelja za djecu.

Roditelji u Švedskoj imaju na raspolaganju razna besplatna savjetovanja, radionice i pomoć vezanu uz probleme koji se javljaju tijekom djetetova odrastanja. Postoji i posebna metoda socijalne potpore roditeljima i djeci s teškoćama, pod nazivom *Obitelj za podršku*. Kroz taj program dijete dobiva svojevrsnu „dodatnu obitelj“, s kojom provodi jedan ili dva vikenda mjesečno, jednu ili dvije noći svakog tjedna i nekoliko tjedana praznika kroz godinu. Ta se obitelj prema djetetu odnosi kao prema članu obitelji, na način da dijete sudjeluje u njihovoj svakodnevnicu. Ideja vodilja je ta da članovi obitelji za podršku služe kao modeli uspješnog suočavanja s različitim životnim situacijama, kao što je npr. rješavanje sukoba. Dijete sudjelujući u svakodnevnom životu dodatne obitelji izgrađuje otpornost i bolje se nosi sa životom u svojoj obitelji. Ono sudjelujući u novim socijalnim aktivnostima izgrađuje širu socijalnu mrežu, ali i dobiva strukturu svakodnevnog života, u koliko mu to nedostaje u vlastitoj obitelji. Roditelji pak, kroz ovaj model proširuju mrežu podrške, ali i dobivaju neko vrijeme za sebe i svoje potrebe. Roditelji koji traže obitelj za podršku nerijetko su samohrane majke, ili roditelji koji imaju slabu socijalnu mrežu, pate od zdravstvenih problema, duševnih poremećaja, ovisnosti ili sl.

Švedski model obiteljske politike ideal je kojeg kopiraju i implementiraju mnoge zemlje Europske unije. Djeca su u središtu takve obiteljske politike. Ona se smatraju najvrednijim kapitalom kojeg treba čuvati i unaprjeđivati. Pri tome se inzistira na podršci obitelji, kako bi ona mogla osigurati kvalitetan život svojim članovima.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Puljiz, V., Zrinščak, S.: Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu

5.5. Programi za zdravi početak

Programi za zdravi početak, karakteristični su za anglosaksonske zemlje. Kroz kućne posjete oni se provode u Australiji, Kanadi, Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji.

Ti su programi svojevrsna podrška obitelji, dobrovoljni su i osiguravaju redovite posjete rizičnim obiteljima od nekoliko tjedana do prvih pet godina djetetova života. Za cilj imaju sprječavanje slabih razvojnih ishoda koji uključuju zlostavljanje djece. Radi se o proaktivnim uslugama koje podržavaju obitelj i u čijem je fokusu osnaživanje obitelji i jačanje odnosa roditelj-dijete.

Programi nisu usmjereni na obiteljske nedostatke. Sadržaj i način njihova rada podudara se s nadzorom nad izvršavanjem roditeljske skrbi, ali s dvije ključne razlike. Prva je ta da se u ovom programu sudjeluje u potpunosti dobrovoljno, a druga je da se polazi od okolnosti koje su rizične za pojavu neodgovarajućih roditeljskih postupaka. Za razliku od ovih programa, nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi izriče se kad su se već pojavila neodgovarajuća roditeljska ponašanja. Ovi su se programi pokazali posebno djelotvornima u prevenciji zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji, a njihovo načelo je: “Zbog čega da čekamo s intervencijama sve dok djetetu nije nanesena šteta i da to činimo na skupi, stigmatizirajući i nedobrovoljan način, ako umjesto toga možemo intervenirati ranije i izbjeci štetu na relativno jeftin i djelotvoran način“ (ISPCAN, 2006.)¹⁰⁵

Programe Podrške obitelji u obitelji karakterizira: rano prepoznavanje obitelji kojima je potrebna podrška kroz sustav nestigmatizirajuće podrške i pomoći, nuđenje usluga u ranoj fazi (prije rođenja djeteta ili neposredno nakon rođenja i prije nego što je došlo do ugrožavanja djeteta), pružanje usluga u obiteljima, a ne u ustanovama zdravstva ili socijalne skrbi, osiguravanje izobrazbe roditelja te rad s obitelji po načelima case managementa kako bi se obitelj povezala sa sustavom formalne podrške.¹⁰⁶

¹⁰⁵ www.ispcan.org

¹⁰⁶ UNICEF: Kako roditelji i zajednica brinu o djeci mlađe dobi u Hrvatskoj

5.6.Obiteljski programi prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji

5.6.1. Families First - Program obitelj na prvom mjestu

Ovaj je program modificirana verzija modela *Homebuilders* koji je primarno bio namijenjen maloljetnicima koji su izlazili iz ustanova za mentalno zdravlje te njihovim obiteljima, a kasnije se razvio za primjenjivanje u svrhu prevencije izdvajanja mladih iz njihovih obitelji. Program Obitelj na prvom mjestu provodi se u Nizozemskoj od 1994., a ima za cilj osnaživanje obitelji kako bi ona postala funkcionalnija te kako bi se smanjilo negativno, a potaknulo pozitivno ponašanje djece i preveniralo njihovo izdvajanje iz obitelji. Danas se zbog velike uspješnosti provodi u Njemačkoj, Švicarskoj, skandinavskim zemljama i u SAD-u.

Korisnici programa su visokorizične obitelji u kojima su prisutni psihički problemi, socijalni problemi (nezaposlenost, dugovi, problemi stanovanja), zlorporaba sredstava ovisnosti, međugeneracijski problemi, problemi u ponašanju djece (agresivno, delikventno, hiperaktivno, nesocijalizirano ponašanje, bježanje iz škole, laganje) i dr.

Program se provodi kroz 4 do 6 tjedana, prilikom kojih pomagač provodi oko 20 sati tjedno u obitelji. Postoji unaprijed isplanirani slijed aktivnosti. Početak programa započinje tako da pomagač u roku od 24 sata nakon prijave dolazi u obitelj i procjenjuje stupanj potrebe smještaja djeteta izvan obitelji. U koliko barem jedan od roditelja izrazi želju za ostankom djeteta u obitelji i spremnost za suradnju sa stručnjakom započinje se s programom.

Program se provodi kroz četiri faze.

- Prva je *faza prijave i upoznavanja* i traje od prvog do četvrtog dana. Cilj je usmjeren na usklađivanje stručnjaka i obitelji, izgradnju odnosa i prikupljanje informacija. Način rada pri tome je usmjeren na normalizaciju emocija, aktivno slušanje, opservaciju i pozitivnu povratnu informaciju.
- Druga je faza, faza sređivanja i formuliranja ciljeva i traje od drugog do sedmog dana. Kroz aktivno slušanje i opservaciju, zajedno s članovima obitelji postavljaju se i razrađuju ciljevi kroz konkretna radna područja. U ovoj se fazi potpora daje kroz korištenje „ja poruka“.
- *Faza učenja i vježbanja* treća je faza koja traje od četvrtog do dvadeset i osmog dana. Cilj joj je učenje odgojnih i socijalnih vještina, vještina korištenja kognitivnih sposobnosti, učenje nošenja s osjećajima, ali i materijalna i praktična pomoć obitelji koja uključuje čuvanje djeteta, organiziranje domaćinstva, čišćenje, male kućne

popravke i sl.. U ovoj se fazi koriste „ja poruke“, negativni feedback, učenje i uvođenje sustava nagrađivanja, „senzimetar“ osjećaja, ometajuće i pomažuće misli.

- Posljednja faza je *faza zaokruživanja*, a provodi se od dvadesetog do dvadeset i osmog dana programa. Ona ima za cilj utvrđivanje aktivnost koje je još potrebno učiniti. U toj se fazi s obitelji dogovara nadomjestak pomoći, kao što je obiteljska terapija, ambulantna pomoć i sl.

Evaluacija ovog programa, ukazala je na njegovu učinkovitost, jer se pokazalo da je nakon provedenog programa 92% djece ostalo živjeti s obiteljima u kojima je proveden program. Promjene su se vidjele i u poboljšanom ponašanju djece, ali i u smanjenom stresu roditelja i djece.¹⁰⁷

5.6.2. Integrative Familyand Systems Treatment - Integrativni tretman obitelji i drugih sustava

Ovaj se program provodi u SAD-u u državi Ohio, a ima za cilj smanjivanje ponašajnih i emocionalnih problema djece te preveniranje izdvajanja djece i mladih iz obitelji. I ovaj program nastoji osnažiti obitelj i potaknuti suradnju između različitih institucija koje bi trebale surađivati s obitelji, budući da su korisnici programa djeca i mladi koji su u visokom riziku za izdvajanje iz obitelji.

Program rada kreće na način da stručnjak dogovara plan rada, koji obično traje šest tjedana. On se zapisuje u dosje obitelji, a uključuje i djelovanje u slučaju krize. Dogovaranje ciljeva tretmana i podjelom poslova, nastoji se postići *razvijanje pozitivnog terapijskog ozračja* između stručnjaka i obitelji. U programu su vrlo važne *strategije koje dovode do promjena drugog reda*, koje uključuju usklađivanje stručnjaka s obitelji, zajedničko pronalaženje alternativnih objašnjenja problema te sagledavanje problema iz nove perspektive. Također je iznimno važna i *suradnja između različitih sustava koji rade s obitelji*, jer je uz promjene neefikasnih obiteljskih interakcija, neophodno mijenjati i neefikasne interakcije između različitih sustava koji imaju za cilj pomoć obitelji.

Evaluacija programa ukazala je na zadovoljstvo različitih dionika programa zbog zajedničke suradnje. Osim toga, spominje se i smanjenje problema u ponašanju i smanjenje izdvajanja djece iz obitelji nakon provedbe programa. Također se navodi i poboljšano

¹⁰⁷ Maurović, I.: Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji

funkcioniranje obitelji, poboljšavanje roditeljskih kompetencija te zadovoljstvo obitelji sudjelovanjem u programu.¹⁰⁸

5.6.3. Multisystematic treatment - multisistematski tretman

Ovaj se program primjenjuje u Australiji, Kanadi, Danskoj, Norveškoj, Sjevernoj Irskoj, Engleskoj, Švedskoj, Novom Zelandu i u 30 država SAD-a. Njime se nastoje reducirati kriminalne aktivnosti i druga asocijalna ponašanja mladih te spriječiti izdvajanje mladih iz obitelji. Nastoji se i osnažiti obitelj, kako bi se ona bolje mogla nositi sa sadašnjim i s budućim problemima. Program je namijenjen djeci, mladima u dobi od 10 do 17 godina, koji imaju socijalne, emocionalne i ponašajne probleme i u visokom su riziku za izdvajanje iz obitelji te njihovim roditeljima.

Program započinje procjenom razvoja djeteta, obiteljskih interakcija, ali i interakcija obitelji s drugim socijalnim sustavima. U procjenu se uključuju i čimbenici, kao što su škola, vršnjaci, susjedi i sl. i to kroz direktnu opservaciju ponašanja djeteta, kroz razgovore s djetetom i njegovim vršnjacima, poznanicima, susjedima, čak i kroz sociometrijska ispitivanja. Detaljno se ispituju i procjenjuju i svi drugi sustavi u kojima sudjeluju roditelji i dijete. Nakon sveobuhvatne i detaljne procjene, definiraju se ciljevi tretmana, vrši se podjela konkretnih zadataka i određuje se način praćenja postignuća.

Kroz program koji traje 3 do 5 mjeseci, nastoje se postići promjene u prirodnom okruženju djeteta, na način da se koriste snage obiteljskog, vršnjačkog, školskog sustava i sustava zajednice. Pri tome se koriste intervencije koje su proizašle iz strategijske obiteljske terapije, bihevioralni trening za roditelje i kognitivno-bihevioralne tehnike. Velika se pažnja pridaje umrežavanju obitelji s potencijalnim pružateljima neformalne i formalne podrške (rodbina, prijatelji i škola, agencije za razne socijalne usluge).

Program se nakon pet mjeseci prekida, čak i ako nije polučio rezultate, jer se smatra da je iznimno štetno da intervencija kojoj je svrha pomoći obitelji, postane dio održavanja negativne homeostaze obitelji.

Evaluacija ovih tretmana pokazuje izvrsne rezultate, pogotovo u radu s mladima s ozbiljnim problemima u ponašanju, kao što su činjene seksualnih delikata, težih tjelesnih ozljeda i sl.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Maurović, I.: Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji

¹⁰⁹ Maurović, I.: Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji

5.6.4. Family centered treatment- Tretman usmjeren na obitelj

Ovaj se program provodi u sedam država SAD-a i kontinuirano se razvija od 1988. godine. Namijenjen je vrlo rizičnim mladim osobama i njihovim obiteljima, odnosno mladima i obiteljima koji nisu pozitivno reagirali na neke prijašnje intervencije pa stoga postoji veliki rizik za izdvajanje djece iz obitelji. Cilj mu je prevenirati izdvajanje tako visoko rizičnih mladih iz obitelji, a koristi se i kao posttretman nakon izlaska djece iz institucija. Kroz njega se nastoji razviti otpornost i odgovornost obitelji, ali i smanjiti problematično ponašanje djece.

U programu koji traje šest mjeseci, poduzimaju se intervencije u prirodnom okruženju: u obitelji, školi, zajednici. One uključuju krizne intervencije, motivacijsko intervjuiranje, edukaciju roditelja, izgradnju vještina, kognitivno-bihevioralnu terapiju, terapiju fokusiranu na emocije i eko-strukturalne tehnike.

Kroz četiri faze programa nastoje se ponuditi usluge koje će biti prilagođene ciljevima programa i potrebama obitelji.

- Prva faza programa odnosi se na *udruživanje i procjenjivanje*. To je period kada stručnjak dolazi u obitelj, kako bi ju upoznao i kako bi s njom uspostavio dobre odnose. Stručnjak se nastoji udružiti s obitelji koristeći različite metode, budući je uspostavljanje dobrog odnosa stručnjaka s obitelji vrlo važno prije poduzimanja bilo kakvih intervencija. Ova faza traje oko 30 dana, a završava odabirom ciljeva tretmana, što čini obitelj uz pomoć terapeuta.
- Druga je faza ovog programa *restrukturiranje*. U njoj se pomoću iskustvenog učenja nastoji promijeniti ponavljajuće obrasce ponašanja koji negativno utječu na funkcioniranje obitelji. Pri tome se članove obitelji vodi kroz proces osvješćivanja vlastitih ponašanja i utjecaja tog ponašanja na druge članove. Nakon identificiranja neadekvatnih reakcija, članovi obitelji uvježbavaju nove reakcije, koje će biti učinkovitije. Na taj način obitelj postaje funkcionalnija, jer se mijenjaju granice i hijerarhija u obitelji.
- Treća faza, faza *promjene vrijednosti*, ključna je faza programa. U njoj se koriste intervencije koje su temeljene na emocijama, kako bi članovi obitelji mogli integrirati nova ponašanja u vlastite vrijednosne sustave. Tehnike koje se koriste su: eskalacija stresa, manipulacija raspoloženjem članova obitelji, tehnika simptoma, paradoksalne zabrane, obilježavanje granica i dr. Obitelj se potiče na ispitivanje vrijednosti na kojima se temelje njihovi izbori, pri čemu se ističe kako su sposobni sami izabrati ponašanja koja će dovesti do pozitivnih ishoda.

- Posljednja je faza *generalizacije*, u kojoj se sumira postignuto i vježbaju nove vještine, a tretman je manje intenzivan.

Evaluacija programa ukazuje da niti jedna osoba nakon provedenog programa nije izdvojena iz obitelji (Sullivan, Sullivan i Hopkins, 2009.)¹¹⁰ Posebnu uspješnost ovaj je program polučio za počinitelje seksualnih delikata, kao i drugih nasilnih delikata.

¹¹⁰ Maurović, I.: Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji

6. SUVREMENI PROGRAMI EDUKACIJE RODITELJA U HRVATSKOJ

6.1. Rastimo zajedno – Program UNICEF-a

Program *Rastimo zajedno*, nastao je kao dio programa za rani razvoj djece i poticajno roditeljstvo u Uredu UNICEF-a, a unutar projekta „Prve tri su najvažnije“. Namijenjen je roditeljima najmlađe djece u dobi do četiri godine. Svrha programa jest omogućiti protok informacija, znanja, vještina i podrške, koje će koristiti roditeljima prilikom ispunjavanja njihovih roditeljskih odgovornosti, ali i pomoći njihov osobni rast i razvoj kompetentnosti.

Glavni cilj programa je stvoriti osnažujuće i poticajno okruženje u kojem roditelji s voditeljima programa i drugim roditeljima razmjenjuju ideje o načinima svog roditeljstva i o načinima na koji se odnose prema svom djetetu. Na taj način roditelji bolje upoznaju sebe i prepoznaju načine na koje se odnose prema svom djetetu. Osim toga oni uče o drugim načinima odnošenja prema djetetu koje još nisu iskusili. Roditelje se također upoznaje i sa znanstvenim stajalištima o pozitivnoj interakciji roditelja i djeteta, kao i o roditeljstvu za dobrobit djeteta.¹¹¹

Program „Rastimo zajedno“ sastoji se od jedanaest konceptualno i tematski povezanih radionica. One su redom:

1. Roditelji 21. stoljeća
2. Četiri stupa roditeljstva
3. Roditeljski ciljevi i psihološke potrebe djeteta
4. Sva naša djeca i kako ih volimo
5. Slušanje – važna vještina roditeljstva
6. Kako dijete uči o svijetu oko sebe?
7. Postavljanje granica: zašto i kako?
8. Biramo i kreiramo rješenja
9. Roditeljske odgovornosti i još poneka pitanja
10. Biti roditelj: utjecaji i izbori
11. Završetak i novi početak

Na dvosatnim radionicama sudjeluje 8-12 roditelja, a provode ih posebno educirani timovi stručnjaka, u čijem su sastavu psiholozi, pedagozi, socijalni radnici, defektolozi, logopedi, rehabilitatori, odgojitelji.

¹¹¹Pećnik, N., Starc, B.: Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece

Koriste se različiti oblici rada, koji ovise o cilju i sadržaju pojedine radionice. Uz PPT prezentacije, radionice sadrže razne vježbe, rad na zadacima, razgovore na određenu temu, razmjenu iskustava, igru i kratak film.¹¹²

Evaluacije programa Rastimo zajedno, ukazala je da se nakon završenog programa odnos prema djetetu mijenja u korist većeg uvažavanja djeteta kao osobe, ali mijenjaju se i odgojni postupci koji postaju takvi da poštuju djetetovo dostojanstvo. Također je utvrđeno da se roditelji nakon posljednje radionice osjećaju djelotvornije u svojoj roditeljskoj ulozi, da se u razvojno poticajne aktivnosti uključuju češća, a u razvojno nepoželjne rjeđe nego prije polaganja radionica.

6.2. Škola za roditelje

Uz radionice i tečajeve za roditelje, u Hrvatskoj već sedam godina djeluje „Škola za roditelje“, koju organizira Hrabri telefon. Škola pomaže roditeljima u unaprjeđivanju i razvijanju roditeljskih vještina i uspostavljanju kvalitetnijih odnosa sa djecom. Kroz grupni rad roditelji uče i o uspostavljanju odnosa sa svojom djecom i regiranju u specifičnim okolnostima (s obzirom na dob djeteta). Teme koje se obrađuju na svakom susretu su raznolike: «Kako komuniciramo», «Usmjeravanje ponašanja», «Moje potrebe» itd. Prednost ove škole za roditelje je što je besplatna, vode ju stručnjaci sa iskustvom sa roditeljima i pohađati je mogu svi zainteresirani roditelji.

Obiteljski centar u Rijeci također provodi djelatnosti savjetodavnog i preventivnog rada i „Školu za roditelje“ s ciljem jačanja roditeljskih kompetencija. Program se sastoji od 12 radionica tijekom kojih se s roditeljima obrađuju slijedeće teme:

1. Uvodno izlaganje – o odgoju,
2. Djelotvorni odgojni postupci,
3. Psihološke potrebe – kako pomoći djetetu da ih bolje zadovoljava,
4. Cjelokupno ponašanje,
5. Samopoštovanje i samopouzdanje,
6. Asertivno, neasertivno i agresivno ponašanje,
7. Ljutnja agresija i sukob, disciplina bez tjelesnog kažnjavanja,
8. Motivacija,
9. Kako učiti,

¹¹² www.rastimozajedno.hr

10. TV, internet i odgoj,
11. Pravila u obitelji, prava djece,
12. Što smo naučili.¹¹³

Osim Škole za roditelje, postoje i programi pomoći i edukacije za posvojitelje.

Analiza programa namijenjenih roditeljima s ciljem podizanja njihove roditeljske kompetentnosti pokazala je značajna napredovanja roditelja i pozitivne promjene u njihovom ponašanju prema djeci nakon aktivnog roditeljskog sudjelovanja u tim programima (Ljubetić, 2007). Roditelji sudionici programa uspijevaju razviti senzibilitet da bi mogli biti podrška a ne samo kritika svojoj djeci. Pokazuje se značajna promjena u roditeljskim stavovima i primjeni roditeljskih stilova. Može se očekivati da će roditelji koji nisu poučavani teže pokazivati promjene u odgojnim stilovima od onih koji su poučavani. Ulaganje u roditeljstvo čini višestruku dobit: bolje djelovanje roditelja, bolje djelovanje obitelji kao cjeline i stabilniji odgoj djece (Sunko, 2008).

¹¹³ www.css-ri.hr/obiteljski-centar-pgz

II. EMPIRIJSKI DIO

Iako roditelji imaju nezamjenjivu ulogu u odgoju djece, odgoj djece ne ovisi samo njima, već i o cjelokupnoj zajednici u kojoj živi cijela obitelj. Roditelji utječu na poticanje dječje kreativnosti, njihovog intelektualnog, emocionalnog, moralnog i socijalnog svijeta, ali na dijete utječu i mnogobrojni faktori koji kreiraju društvo. Mnogi se roditelji, zbog velikih promjena koje postavlja društvo, ali i zbog obiteljskih zahtjeva, ne uspijevaju snaći. Stoga su im potrebna nova znanja i vještine. Uključivanje u programe pedagoške edukacije roditelja, može biti jedan od odgovora za pomoć roditeljima pri suzbijanju osjećaja nemoći, nesigurnosti i nekompetentnosti.

1. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Porast problema u ponašanju djece, kao i nemogućnost roditelja da primjeni odgovarajuće odgojne postupke, jedna je od učestalih primjera u našoj svakodnevici. Nerijetko se susreću ljudi koji pred problemima „zatvaraju oči“, pogotovo ako se to odnosi na situacije kada se radi o njihovoj vlastitoj djeci. Roditelj mora posjedovati određena znanja i vještine kako bi mogao djelovati onako kako je najbolje za njegovo dijete. Osjećaj nemoći, nesigurnosti i nekompetentnosti, ukazuje na potrebu uključivanja u neki od programa pedagoške edukacije roditelja. Programi pedagoške edukacije roditelja u Hrvatskoj postoje, iako su oni u mnogočemu različiti od programa za roditelje koji se provode u svijetu.

2. ODREĐENJE CILJA I SVRHE ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je za cilj imalo dobivanje detaljnijih informacija o mišljenju roditelja o različitim programima edukacije roditelja, odnosno o iskustvima roditelja prilikom sudjelovanja u takvim programima.

Opći je cilj istraživanja usmjeren na ispitivanje roditelja o sudjelovanju u edukacijskim programima, za roditelje, kao jednoj od mogućnosti stvaranje kompetentnog roditelja. Na temelju rezultata dobiti će se uvid u mišljenja roditelja o programima edukacije za roditelje, odnosno podacima o sudjelovanju u takvim programima. Iz općeg je cilja istraživanja proizašli su zadaci ispitivanja:

- ispitati postoje li statistički značajne razlike u promišljanjima o programima pedagoške edukacije roditelja, vezane uz dob, spol i stupanj obrazovanja ispitanika
- ispitati putem kojih oblika informiranja roditelji najradije dobivaju informacije o programima rada u vrtiću/školi
- ispitati postotak ispitanika koji su sudjelovali u nekom od programa pedagoške edukacije roditelja
- ispitati u kojoj su mjeri ispitanici program pedagoške edukacije roditelja ocijenili korisnim
- ispitati koji oblik programa pedagoške edukacije roditelja najviše odgovara roditeljima
- ispitati koliko je ispitanika trenutno uključeno u neki od programa pedagoške edukacije roditelja
- ispitati koje sadržaje u programima pedagoške edukacije roditelja ispitanici smatraju uglavnom nepotrebnima
- ispitati koje sadržaje u programima pedagoške edukacije roditelja ispitanici smatraju posebno potrebnima
- ispitati za koga su po mišljenju ispitanika, najpotrebniji programi pedagoške edukacije roditelja
- ispitati mišljenja ispitanika o vlastitim roditeljskim kompetencijama
- ispitati očekivanja s kojima roditelji ulaze u programe pedagoške edukacije roditelja
- ispitati koje od pojedinih segmenata u pedagoškoj edukaciji roditelja ispitanici smatraju najvažnijima, odnosno najmanje važnima
- ispitati mišljenje ispitanika što za njih znači biti roditelj
- prikupiti prijedloge roditelja za ostvarivanje što bolje komunikacije vrtić/škola/roditelji

Temeljem istraživanja nastojalo se istražiti te utvrditi izloženost roditelja sadržajima pedagoške edukacije, kako bi se s obzirom na rezultate ispitivanja predložio konkretan plan djelovanja, odnosno pedagoške edukacije roditelja.

Temeljem teorijskog uporišta i iskustva u radu s roditeljima djece predškolske dobi, formirane su slijedeće hipoteze:

H1 - Postoji statistički značajna razlika u mišljenju o programima pedagoške edukacije roditelja, ovisno o stupnju obrazovanja i dobi roditelja

H2 – Postoji statistički značajna razlika u poimanju odgovarajućeg oblika programa edukacije roditelja, ovisno demografskim karakteristikama ispitanika

H2 - Roditelji smatraju programe edukacije roditelja korisnim

3. PROVOĐENJE ISTRAŽIVANJA

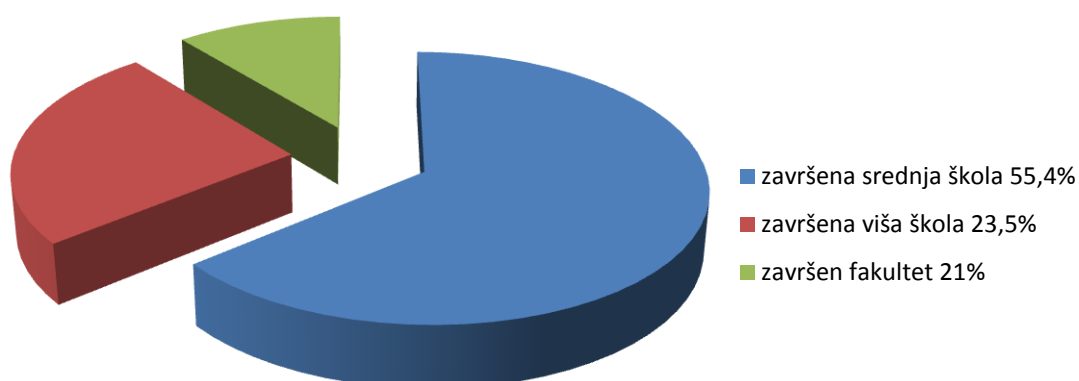
3.1. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi i Dječjem vrtiću na području grada Rijeke i njezine okolice.

U istraživanju programa pedagoške edukacije roditelja sudjelovali su roditelji djece polaznika Dječjeg vrtića „Fijolica“, roditelji djece polaznika nižih razreda Osnovne škole „Kozala“ te roditelji djece polaznika viših razreda Osnovne škole „Kozala“. Ukupno je u istraživanju sudjelovalo 168 roditelja, od čega 66 muškog, a 102 ženskog spola. Prosječna dob ispitanika bila je od 30 do 40 godina, dok je stupanj obrazovanja ispitanika većim dijelom bio završena srednja škola (55,4%), slijede ispitanici sa završenom višom školom (23,5%) i oni sa završenim fakultetom (21%). Velika većina ispitanika je zaposlena, čak njih 91,5%.

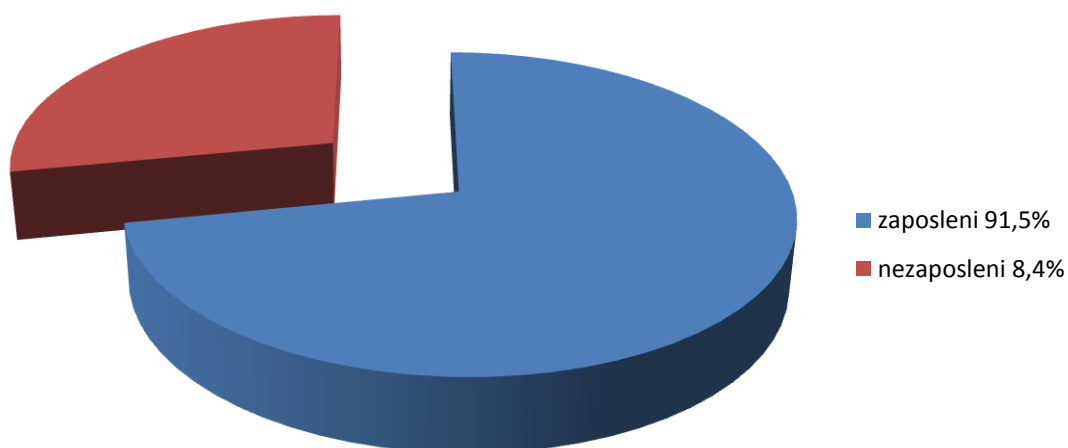
Pregled navedenih podataka nalazi se u Grafikonu 1. i Grafikonu 2.

Grafički prikaz stupnja obrazovanja ispitanika

Grafikon 1: stupanj obrazovanja ispitanika

Grafički prikaz zaposlenosti ispitanika

Grafikon 2: stupanj zaposlenost ispitanika

3.2.Postupci prikupljanja podataka

Budući da je anketa ekonomična metoda prikupljanja podataka pomoću koje se može u kratkom vremenu doći do velikog broja informacija, ispitati stavove i mišljenja ispitanika, odlučilo se pristupiti ovoj metodi.

Prikupljanje materijala za istraživanja provedeno je u mjesecu siječnju 2016. godine. Uz prethodnu najavu i traženje odobrenja ravnateljica čija je škola, odnosno dječji vrtić sudjelovao u istraživanju, podijeljeni su anketni upitnici. Ispitanici su informirani o anonimnosti anketnog upitnika te zamoljeni za suradnju tijekom istraživanja nužnog za izradu diplomskog rada studentice Izvanrednog studija Pedagogije. Ukupno je podijeljeno 192 upitnika, od toga 53 u dječjem vrtiću (četiri odgojno obrazovne skupine), 61 u nižim razredima osnovne škole i 78 u višim razredima osnovne škole. Vraćeno je 168 ispunjenih anketnih upitnika, čija je obrada provedena primjenom statističkoga programa za društvene znanosti (IBM SPSS 20.0).

3.3. Mjerni instrument

Podaci za potrebe istraživanja prikupljeni su posebno kreiranim upitnikom. *Anketni upitnik o mišljenju i sudjelovanju u programima edukacije roditelja*, napravljen je u svrhu izrade diplomskog rada na Izvanrednom diplomskom studiju Pedagogije na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

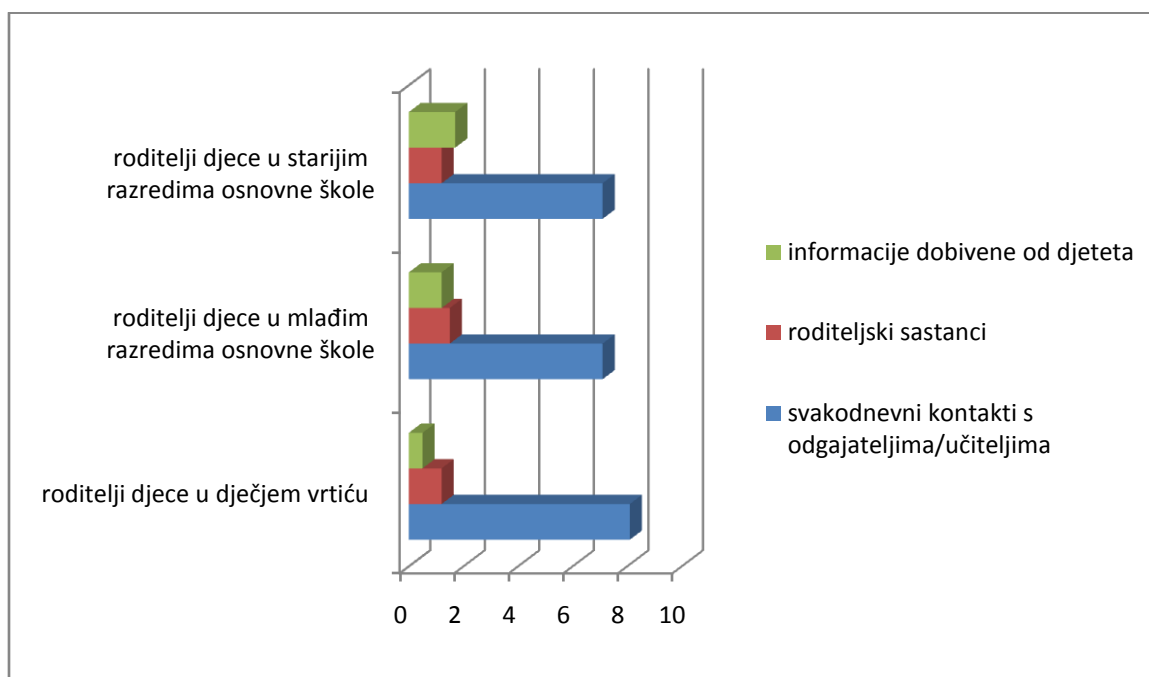
Upitnik sadržajno čini trideset pitanja, koja su podijeljena u četiri skupine. Prva skupina pitanja odnosi se na demografske podatke ispitanika, druga propituje mišljenja ispitanika o programima edukacije, dok se treći dio upitnika odnosi na iskustva ispitanika, odnosno njihova iskustva prilikom sudjelovanja u programima edukacije roditelja. Posljednji, četvrti dio upitnika, odnosi se na prijedloge roditelja, vezane uz programe edukacije roditelja u ustanovi (vrtiću, školi).

Pitanja u anketnom upitniku bila su pretežno zatvorenog tipa. Pitanja otvorenog tipa bila su vezana uz prijedloge i sugestije za programe edukacije roditelja i suradnju sa školom/vrtićem. Sudjelovanje u anketiranju bilo je dobrovoljno i anonimno.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati provedenog istraživanja, pokazali su kako roditelji informacije o djetetu najčešće dobivaju kroz svakodnevne kontakte s odgojiteljima/učiteljima, putem mailova, e-dnevnika, slijede poruke dobivene od djeteta, na roditeljskim sastancima i u programima pedagoške edukacije roditelja. Nekolicina ispitanika izjasnila se kako informacije uopće ne dobiva ni na koji način. Rezultati se neznatno razlikuju ovisno o dobi djeteta, odnosno

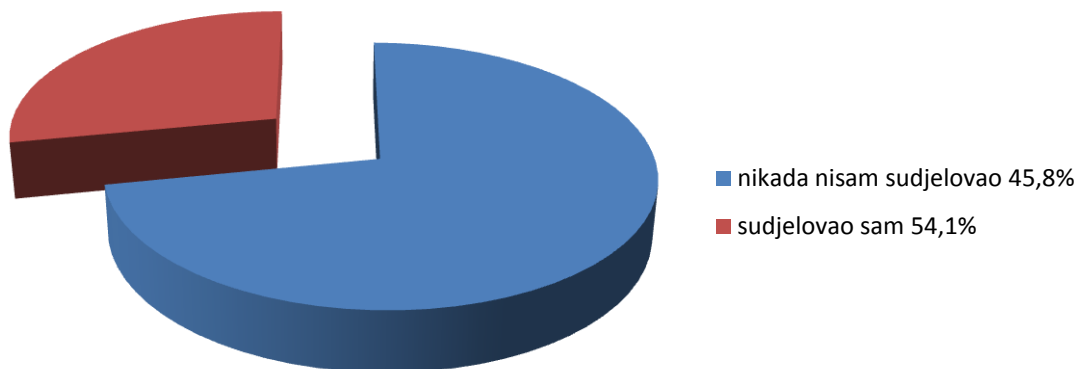
očekuju li se informacije od odgajatelja, učitelja razredne nastave ili razrednika. Većina roditelja informacije dobiva kroz svakodnevne kontakte s odgojiteljima/učiteljima, koji podrazumijevaju SMS poruke, mailove, e-dnevnik. Prikaz u Grafikonu 3.

Grafikon 3: dobivanje podataka o djetetu

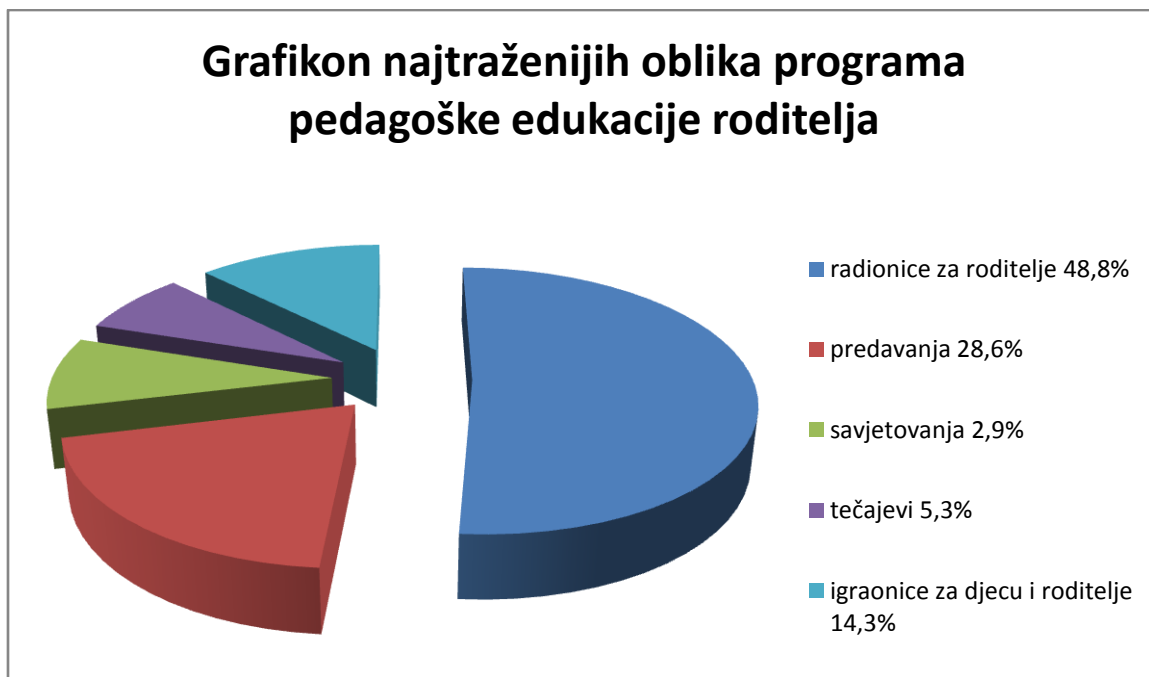
Slijed pitanja kojim se nastojalo saznati koliko često ispitanici sudjeluju u različitim programima pedagoške edukacije roditelja, dao je rezultate koji su prikazani u Grafikonu 4. Iako se više od polovice ispitanika izjasnilo da nikada nisu sudjelovali u nikakvim edukacijskim programima, velika je većina njih odgovorila da bi se rado uključili u takve programe i da ih smatraju korisnima. Trenutno u njih nije uključen niti jedan ispitanik.

Grafički prikaz sudjelovanja u programima pedagoške edukacije roditelja

Grafikon 4: Sudjelovanje u programima pedagoške edukacije roditelja

Na postavljeno pitanje o obliku programa pedagoške edukacije roditelja, ispitanici su odgovorili da su u najvećem dijelu zainteresirani za radionice, slijede predavanja i igraonice za djecu i roditelje. U najmanjoj su mjeri zainteresirani za savjetovanja i tečajeve. Iznenadjujući je podatak da su roditelji djece polaznika viših razreda osnovne škole, u nekoliko navrata, kao oblik rada koji im najviše odgovara naveli igraonice/radionice za djecu i odrasle, jednako tako su odgovarali i roditelji djece predškolske i rane školske dobi. Podaci su prikazani u Grafikonu 5.

Grafikon 5: Koji od oblika programa pedagoške edukacije, roditeljima najviše odgovara

Slijed pitanja kojima se nastojalo doznati koji su od sadržaja procijenjeni kao najzanimljiviji, dao je rezultate prikazane u Tablici 1. Ispitanici su izrazili slaganje s tvrdnjama koje su najbolje procjenjivale zanimljivost sadržaja po njihovom sudu.

Najveći broj ispitanika izrazio je da su iznimno zanimljivi sadržaji oni koji podrazumijevaju uspješnu komunikaciju, prevenciju neprihvatljivog ponašanja, međuvršnjačko nasilje, razvojne faze i psihologija djeteta i razvoj samopouzdanja kod djece, dok su sustav obrazovanja u EU, učenje i metode učenja i zdravstvene teme, po procjeni ispitanika najmanje zanimljivi sadržaji. To je vrlo interesantan podatak, jer se on dobio i od roditelja, čija su djeca polaznici škole, pa je bilo za očekivati da će sadržaju u kojima prevladava tema učenja, biti bolje rangirani. Iznenađujući je podatak o tome kako su ispitanici sadržaje osnaživanja obitelji proglasili malo zanimljivima.

Tablica 1: Raspodjela uzorka prema interesantnosti sadržaja pedagoške edukacije roditelja (N=168)

	nimalo zanimljiv sadržaj	malo zanimljiv sadržaj	osrednje zanimljiv sadržaj	zanimljiv sadržaj	izrazito zanimljiv sadržaj
razvojne faze i psihologija djeteta	,00	,00	13,2	22,2	64,5

razvoj samopouzdanja kod djece	,00	,00	4,5	32,1	63,3
uspješna komunikacija	,00	,00	,00	15,7	84,2
prevencija neprihvatljivog ponašanja	,00	,00	1,1	19,5	79,3
međuvršnjačko nasilje	,00	,00	2,7	22,7	74,5
zdravstvene teme	8,1	72,3	19,5	,00	,00
suradnja roditelja i škole	1,2	75,3	23,4	,00	,00
prevencija ovisnosti	,00	1,3	22,1	64,2	12,3
osnaživanje obitelji	5,0	93,2	1,4	,3	,00
važnost odnosa roditelj-dijete	,00	14,3	33,7	45,2	6,7
učenje i metode učenja	73,5	19,7	4,2	1,6	,00
sustav obrazovanja u EU	92,4	3,7	2,9	,00	,00

Slijedeća su pitanja ispitivala mišljenje o potrebi edukacijskih programa. Najveći broj ispitanika (76,4%) odgovorio je kako su izrazito potrebni svim roditeljima, dok se većina njih slaže da su nepotrebni siromašnim obiteljima i obiteljima s odraslom djecom koja odlaze iz roditeljskog doma na školovanje i sl. (Tablica 2.)

Tablica 2: Raspodjela uzorka prema slaganju s tvrdnjama o potrebama pedagoške edukacije roditelja za pojedine skupine roditelja/obitelji (N=168)

	nimalo potrebno	malo potrebno	osrednje potrebno	mnogo potrebno	izrazito potrebno
obitelji koje očekuju dijete	,00	,00	5,4	4,3	89,3
obiteljima s novorođenom djecom	,00	,00	19,7	3,8	76,4
obiteljima s djecom prije polaska u školu	,00	,00	,00	5,4	94,5
obiteljima sa školskom djecom	,00	,00	42,3	3,4	54,2
obiteljima s djecom u pubertetu	,00	,00	2,9	10,3	86,7
obiteljima s adolescentskom djecom	,00	,00		6,8	93,1
obiteljima s odraslom djecom koja odlaze iz roditeljskog doma na školovanje i sl.	95,6	4,3	,00	,00	,00
siromašnim obiteljima	97,2	2,7	,00	,00	,00

jednorodskim obiteljima	,00	,00	0,6	9,8	89,5
obiteljima s djecom koja imaju probleme u školi, ponašanju, razvojnim problemima	,00	,00	,00	0,6	99,3
obiteljima u procesu razvoda braka i nakon njega	,00	,00	0,1	2,5	97,3
obiteljima koje imaju djecu s teškoćama u razvoju	,00	,00	,00	2,4	97,5
svima koji su roditelji	,00	,00	3,8	19,7	76,4

Rezultati pitanja koji slijede daju uvid o tome u kojoj mjeri ispitanici sebe smatraju kompetentnim roditeljem. Dobiveni rezultati ukazuju kako se ispitanici u većini slučajeva, osjećaju zadovoljno i sigurno u roditeljskoj ulozi (89,4%) te da su uglavnom uvjereni da dobro postupaju sa svojim djetetom (79,8%). Veliki broj ispitanika odgovorio je da po instinktu zna što je djetetu potrebni (84,7%), kao i da ne odgajaju svoju djecu po modelu ponašanja svojih roditelja (86,3%).

Prilikom procjene vlastitog utjecaja na dijete, ispitanici se uglavnom ne slažu sa tvrdnjom da ne mogu utjecati na svoje dijete (89,4%) , kao i da imaju malen utjecaj na dijete zbog velikog utjecaja čimbenika iz okoline (93,2%). Ovaj je podatak nesrazmjern podacima na koje se nalazu u literaturi, gdje se govori kako je sve veći utjecaj medija i okoline na djecu¹¹⁴, a sve manju utjecaj roditelja.¹¹⁵

Pregled raspodjele uzorka s obzirom na navedenu analizu prikazan je u Tablici 3.

Tablica 3: U kojoj se mjeri ispitanici smatraju kompetentnim roditeljima (N=168)

	izrazito se ne slažem	ne slažem se	ni ti se slažem, ni ti se ne slažem	slažem se	izrazito se slažem

¹¹⁴Šegregur, D., Kuhar, V., Paradžik, P.: Utjecaj masmedija na život adolescenata

¹¹⁵Sunko, E.: Utjecaj okolinskih čimbenika na konzumaciju sredstava ovisnosti kod adolescenata

nemam dovoljno znanja koje bi osiguralo pravilan pristup mojem djetetu	98,2	1,7	,00	,00	,00
Često nisam siguran/na da pravilno odgajam dijete	77,4	12,3	9,5	0,7	,00
nisam siguran/na da mogu utjecati na svoje dijete	89,4	10,5	,00	,00	,00
Moj utjecaj na dijete je malen zbog velikih utjecaja sa strane (TV, škola, vršnjaci, mediji...)	93,2	5,4	1,3	,00	,00
Odgoj djeteta za mene predstavlja teret	98,2	1,7	,00	,00	,00
Često mi se čini da moje dijete ima bolji odnos s drugima nego sa mnom	97,5	2,4	,00	,00	,00
Moje je dijete zahtjevnije od druge djece	89,5	7,6	,00	2,8	,00
Najvažnije je ono što smo u genima naslijedili	64,3	5,8	1,1	28,4	0,3
Češće suprugu/supruzi ostavljam neki problem s djetetom	97,3	,00	2,6	,00	,00
Uvjeren/a sam da dobro postupam sa svojim djetetom	,00	3,2	1,5	15,4	79,8
Moj je utjecaj odlučujući na razvoj mog djeteta. Razmišljam o posljedicama greški u odgoju	,00	,00	9,7	77,9	12,3
Kad vidim da sam pogriješio/la prema svom djetetu, to me dosta pogodi	,00	,00	,00	88,7	11,2
Po instinktu znam što je djetetu potrebno	,00	0,2	2,8	12,2	84,7
Odgajam dijete po modelu ponašanja mojih roditelja	86,3	12,4	1,2	,00	,00
Osjećam se zadovoljno i sigurno u roditeljskoj ulozi	,00	,00	,00	10,5	89,4

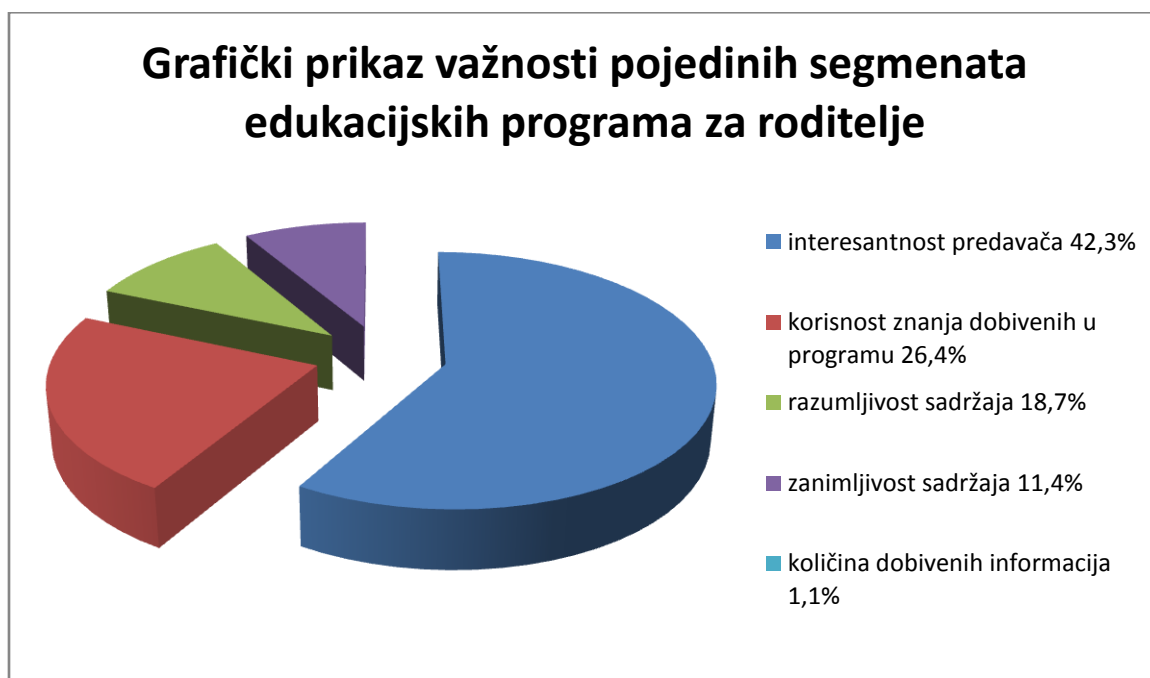
U trećem dijelu upitnika, ispitivala su se osobna iskustva roditelja koji su sudjelovali u nekom od programa pedagoške edukacije roditelja. Samo 45,8% ispitanika izjasnilo se da je sudjelovalo u ovakvim programima pa se istraživanje vršilo na uzorku od 77 ispitanika. Prema dobivenim rezultatima, vidljive su pozitivne reakcije, jer su svi ispitanici na pitanja: „Smatrate li da je taj program bio koristan?“ odgovorili sa „Da“, kao i da su znanje stečeno u programima primijenili i da će sudjelovanje preporučiti prijateljima i znancima.

Na pitanje: „U kojim ste vrstama programa edukacije za roditelje sudjelovali?“, ispitanici su uglavnom navodili programe UNICEFA „Prve tri su najvažnije“ i „Rastimo zajedno“, Programe odgovornog roditeljstva, razne radionice u predškolskim ustanovama, vezane uz adaptaciju djece i pripreme za školu, predavanja u školi, koja su uglavnom vezana uz teme ovisnosti, nasilja i sl. Nekolicina roditelja navela je i sudjelovanje u programima TIĆ-a za razvedene roditelje. U Grafikonu 6 prikazana je raspodjela učestalosti polaznja pojedinih programa edukacije za roditelje.

Grafikon 6: Vrste programa u kojima su ispitanici sudjelovali

Ispitivanje pojedinih segmenata u programima edukacije roditelja, pokazalo je da je ispitanicima najvažnija interesantnosti predavača, nakon čega slijedi korisnost znanja dobivenih u programu, razumljivost predavanja i zanimljivost sadržaja. Najmanje važnim ispitanici smatraju količinu dobivenih informacija. Podaci su prikazani u Grafikonu 7.

Grafikon 7: Važnost pojedinih segmenata edukacijskih programa za roditelje

Korisnost znanja za primjenu u praksi i interesantnost sadržaja, ispitanici smatraju najvažnijim prilikom procjene doživljaja pri polasku programa edukacije. Slijede osobnost voditelja programa i atmosfera u grupi polaznika. Broj polaznika programa i reakcija okoline, navode se kao najmanje važan segment. Raspodjela uzorka vidljiva je u Tablici 4.

Tablica 4: Raspodjela uzorka prema doživljaju ispitanika prilikom polaska programa edukacije (N=77)

	uopće mi nije važno	nije mi važno	niti mi je važno, niti mi nije važno	važno mi je	izrazito mi je važno
Atmosfera u grupi polaznika programa	1,3	4,5	64,5	17,2	12,4
Broj polaznika programa	12,4	78,9	7,2	1,4	,00
Osobnost voditelja programa	,00	11,4	22,5	11,8	54,2
Interesantnost sadržaja	,00	,00	,00	17,4	82,5
Korisnost znanja za primjenu u praksi	,00	,00	,00	7,5	92,4
Reakcija okoline	89,6	9,1	1,2	,00	,00

Daljnji odgovori daju uvid u procjenu osobnog stava ispitanika koji su polazili neki od programa edukacije. Svi ispitanici, bez obzira na dob, spol i obrazovanje, imaju pozitivan stav prema sudjelovanju u programu, uočavaju korisnost održavanja edukacijskih programa u vrtićima i školama i zainteresirani su za održavanje što više takvih programa, iako se prilikom sudjelovanja u programu ne osjećaju posve ugodno i teško se uključuju u programe. Raspodjela uzorka prikazana je u Tablici 5.

Tablica 5: Raspodjela uzorka prema osobnom stavu ispitanika prilikom polaska programa edukacije

	Nimalo	Malo	Osrednje	Mnogo	Izrazito mnogo
Prilikom sudjelovanja u programu edukacije roditelja, opušten/a sam i osjećam se ugodno	13,7	22,4	36,4	12,8	14,6
Sudjelovanje u programima edukacije roditelja je korisno	,00	,00	14,0	13,3	72,6
Održavanje radionica ili predavanja na određenu temu u vrtićima i školama je korisno	,00	,00	,00	15,3	84,6
U kojoj ste mjeri zainteresirani za održavanje edukacijskih programa za roditelje u vašoj školi/vrtiću	,00	,00	13,7	72,4	13,81
Teško se odlučujem za uključivanje u programe edukacije	,00	27,2	18,4	54,3	,00

Temeljem statističke obrade podataka i ispitivanja hipoteza, dobiveni su slijedeći rezultati:

H1 : Odbacuje se jer ne postoji statistički značajna razlika u mišljenju roditelja o programima pedagoške edukacije roditelja, bez obzira na njihovu dob i stupanj obrazovanja

H2 : Odbacuje se jer ne postoji statistički značajna razlika u poimanju odgovarajućeg oblika programa edukacije roditelja, ovisno o njihovim demografskim karakteristikama

H3: Potvrđena – ispitanici smatraju programe edukacije roditelja korisnima

5. RASPRAVA

Provedeno istraživanje ukazalo je na pozitivne ishode polaznja programa pedagoške edukacije roditelja. Neizbježno se nameće pitanje zbog čega se u takve programe najčešće uključuje izrazito mali broj polaznika. Od 168 ispitanika, tijekom provedbe ispitivanja, niti jedan ispitanik nije bio trenutno uključen u niti jedan od programa edukacije roditelja. Istovremeno, svi su ispitanici odgovorili da se žele uključiti u neki od takvih programa i da su u velikoj mjeri zainteresirani za održavanje programa u vrtiću ili školi.

Na pitanje koje sadržaje u pedagoškoj edukaciji roditelja smatrale nepotrebnim, velika je većina odgovorila da su to sadržaji o sustavu obrazovanja u EU, što zvuči zabrinjavajuće, jer su ispitanici roditelji školske ili predškolske djece, koji su neizbježno uključeni, ili će uskoro biti, u sustav obrazovanja u EU. To je ujedno i tema o kojoj se neprestano priča, a ispitanici je procjenjuju kao potpuno nepotreban sadržaj u programima za roditelje.

Iz provedenog istraživanja i dobivenih rezultata primjećuje se djelomično poznavanje programa pedagoške edukacije roditelja (Grafikon 4), što upućuje na potrebu organiziranja i provedbe takvih programa u predškolskim ustanovama i školama, nakon čega bi bilo poželjno ponoviti ispitivanje, kako bi se dobio uvid u mišljenja roditelja nakon što su prošli bilo koji oblik edukacije roditelja.

Posljednji dio istraživanja otkrio je kako su roditelji zainteresirani za raznovrsna druženja roditelja i djece, u vidu izleta, susreta, posjeta i takmičenja. To je potencijal koji je potrebno iskoristiti.

III. ZAKLJUČAK

Zbog sve intenzivnijih promjena u društvu, problema u ponašanju i učenju kod djece, raznih emocionalnih problema, uočava se potreba za pružanjem pomoći obitelji. Roditelje, kao osobe koje imaju nezamjenjivu ulogu u odgoju djece, potrebno je osnaživati, pružati im podršku, poticati ih na usvajanje novih znanja i vještina. Uključivanje u programe pedagoške edukacije, jedan je od načina pomoći pri suzbijanju osjećaja nemoći, nesigurnosti i nekompetentnosti. Pri tome se misli na mnogobrojne sadržaje, metode i tehnike, kojima će se unaprijediti i olakšati obnašanje roditeljske uloge, razviti osjećaj zadovoljstva i optimizma kod roditelja.

Provedeno je istraživanje u osnovnoj školi i dječjem vrtiću, koje je imalo za cilj dobivanje informacija o različitim programima edukacije i o njihovoj korisnosti, kao i o iskustvima roditelja prilikom sudjelovanja u takvim programima.

Iz dobivenih rezultata, moguće je zaključiti da bi se većina ispitanika, iako nikada nije sudjelovala, rado uključila u programe edukacije, jer ih smatra korisnima. Ispitanici misle kako su edukacijski programi potrebni svim roditeljima, pri čemu, kao najpoželjniji oblik, smatraju radionički. Nakon njega slijede predavanja i igraonice za djecu i odrasle. Najinteresantniji sadržaji, po procjeni ispitanika, su oni koji govore o uspješnoj komunikaciji, prevenciji neprihvatljivog ponašanja, međuvršnjačkom nasilju i samopouzdanju djece, dok je najmanje interesantna tema, vezana uz sustav obrazovanja u Europskoj Uniji. To je podatak koji iznenađuje, jer se dobio u vrijeme kada se u medijima i javnosti vode glasne polemike o reformi školstva u Republici Hrvatskoj, pa je bilo za očekivati da će takvi sadržaji biti roditeljima interesantni.

Također je važan podatak koji kazuje kako se većina roditelja u roditeljskoj ulozi osjeća zadovoljno i sigurno, uvjerena je da dobro postupa sa svojim djetetom i smatraju da mediji i okolina nemaju na njihovu djecu veliki utjecaj. Budući je istraživanje provedeno u jednom od razreda koji ima velike probleme u ponašanju, s već izrečenim pedagoškim mjerama pojedinim učenicima i uočenim problemom cyberbullynga (nasilja preko interneta), postavlja se pitanje: Što ispitanici smatraju uspješnim roditeljstvom?

Slijedom svega navedenog, rezultati istraživanja mogli bi se iskoristiti pri izradi obrazovnih programa za roditelje. Provođenje takvih programa bilo bi izuzetno korisno

roditeljima djece koja spadaju u rizične skupine, ali i svima drugima, koji bi se na taj način osnažili u svojim ulogama.

Budući da je obitelj prvi odgojni, ali i zaštitni čimbenik u razvoju mlade osobe, posebnu je pažnju nužno usmjeriti na jačanje kvalitetnih i poticajnih odnos između članova obitelji. To uključuje poboljšanje roditeljskih znanja i vještina, odnosno jačanje roditeljskih kompetencija. Kroz razne programe pedagoške edukacije, oni će postati kompetentni roditelji, koji će uživati u roditeljskoj ulozi, dok će djeca postati sretni potomci zadovoljnih roditelja.

IV.LITERATURA:

1. Ajduković, M., Marohnić, S. (2010) *Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
2. Balaban, J. (2005). *U potrazi za identitetom*. Zagreb: Golden Marketing
3. Cheetham, G., Chivers, G. (1996). Towards a holistic model of professional competence, *Journal of European Industrial Training*, vol. 20, no.5, p.20-30
4. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti, *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), str. 45-68.
5. Daly, M. (2008). *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
6. Durant, J. (2007). *Positive discipline: What it is and how to do it*. Save the Children Sweden Southeast Asia and the Pacific
7. Giddens, A. (2007) *Sociologija*. Zagreb: Globus
8. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija – teme i perspektive*. Zagreb: Globus
9. Janković, J. (2012). *Plodovi roditeljskih poruka*. Zagreb: Etcetera
10. Janson, S. (2008) Nenasilan odgoj djece. U: Daly, M. (ur.) *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, str. 39-60.
11. Jindra, R. (2010) Važnost radioničkog oblika rada, dostupno na www.bib.irb.hr

12. Kovačević, S. (1995) „Škola za roditelje“ – oblik kompenzacijskog obrazovnog deficita roditelja. U: Rosić, V., *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, str. 241-258
13. Kušević, B. (2009) Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija?, *Pedagogijska istraživanja*, 6 (1-2), str.191-202.
14. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor
15. Ljubetić, M. (2011) Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija? (Imaju li perspektivu i/ili alternativu?). U: Maleš, D., ur., *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, str. 67-96.
16. Ljubetić, M. (2012). *Nosi li dobre roditelje rođa?! Odgovorno roditeljstvo za kompetentno dijete*. Zagreb: Profil International
17. Ljubetić, M. (2006) Pedagoškim obrazovanjem roditelja do osvješćivanja i poštivanja prava djeteta, *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta*, 8 (1), str. 139-156.
18. Maleš, D. (1995) Pedagoško obrazovanje roditelja. U: Rosić, V., *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, str. 19-36.
19. Maleš, D. (2003) Afirmacija roditeljstva. U: Puljiz, V., Bouillet, D., ur., *Nacionalna obiteljska politika*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
20. Maleš, D., Kušević, B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. U: Maleš, D., ur., *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju, str. 41-46.
21. Maurović, I. (2010) Intervencije u obiteljskom okruženju: mogućnost prevencije izdvajanja djece i mladih rizičnog ponašanja iz obitelji, *Ljetopis socijalnog rda*, 17 (3), str. 413-443.

22. Milanović, M. (2000) *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Targa
23. Moriarty, M.L., Fine, M.J. (2001) *Educating Parents to be Advocates for their Children*. U: Fine, M.J., Lee, S.W.,: *Handbook of Diversity in Parent Education*. Academic Press
24. Pećnik, N., Starc, B. (2010) *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku
25. Petak, O., Osmak-Franjić, D. (2002) *Škola za roditelje: trening roditeljskih vještina i osnove grupnog rada s djecom*. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi
26. Petani, R. (2010) Dimenzije roditeljskog ponašanja i stavovi adolescenata prema nekim aspektima, *Školski vjesnik – Časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 60 (2)
27. Puljiz, V., Zrinščak, S. (2002) *Hrvatska obiteljska politika u europskom kontekstu*. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu
28. Rosić, V. (1995) Pedagoško obrazovanje roditelja – pretpostavka uspješnog odgojno-obrazovnog rada. U: Rosić, V., *Pedagoško obrazovanje roditelja: zbornik radova*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, str. 1-18.
29. Russell, A. (1997) Individual and Family Factors Contributing to Mothers' and Fathers' Positive Parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 21 (1), 111-132.
30. Sears, W., Sears, M. (2008) *Povezujuće roditeljstvo: priručnik za razumijevanje i odgoj vašeg djeteta*. Zagreb: Mozaik knjiga.
31. Sanders, M.R. (2003) Triple P – Positive parenting Program: A population approach to promoting competent parenting. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 2(3). preuzeto na <http://triplep-america.com/documents/>

32. Smith, C., Perou, R., Lesesne, C. (2002) Parent Education. U. Bornstein, M. H., *Hand book of parenting: Social Conditions and Applied Parenting*. Vol. 4. Mahwah, NY: Lawrence Erlbaum Associates, p. 389-410
33. Stričević, I. (2011). Jačanje roditeljskih kompetencija kroz programe obrazovanja roditelja. U: Maleš, D., ur., *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za pedagogiju, str. 125.-152.
34. Sunko, E. (2010). Utjecaj okolinskih čimbenika na konzumaciju sredstava ovisnosti kod adolescenata, *Školski vjesnik-Časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 59(3)
35. Šegregur, D., Kuhar, V. Paradžik, P. (2014.) Utjecaj masmedija na život adolescenata, *Media, culture and public relations*, 5(1), str. 81-86.
36. UNICEF: Kako roditelji i zajednica brinu o djeci mlađe dobi u Hrvatskoj
37. Wagner Jakab, A. (2008) Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), str.119-128.
38. Whittaker, K.A., Cowley, S. (2012) An effective programme is not enough: a review off actors associated with poor attendance and engagement with parenting support programmes. *Children and Society*. 26 (2)
39. Zloković, J. (2014.) *Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
40. Wikipedia, *Head Start Program* (online). Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Head_Start_Program
41. Wikipedia, *Parent Effectiveness Training (P.E.T)*. (online). Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Parent_Efectiveness_Training
42. Wikipedia, *Sure Start*. (online). Dostupno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Sure_Start

43. *Wikipedia, Triple P (The Positive Parenting Program)*. (online). Dostupno na:
[http://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_\(parenting_program\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_(parenting_program))

V.PRILOZI

Prilog 1: Anketni upitnik

Poštovani roditelji,
priloženim upitnikom želim ispitati Vaše mišljenje o dosadašnjim iskustvima i eventualnom sudjelovanju u nekim od programa za roditelje, koji su vam pomogli kako biste se osnažili u svojoj roditeljskoj ulozi, odnosno koji su doprinijeli unaprjeđivanju vaših vještina i znanja o roditeljstvu. Najljepše Vas molim za odvajanje Vašeg vremena i popunjavanje ovog anonimnog upitnika koji se nalazi pred Vama., a sastoji se od četiri skupine pitanja. Molimo Vas da pri popunjavanju upitnika svoje odgovore temeljite na Vašem osobnom iskustvu. Rezultate upitnika koristiti ću u izradi diplomskog rada na Izvanrednom studiju Pedagogije u Rijeci.
Unaprijed se zahvaljujem na suradnji, vašem uloženom trudu i vremenu!

ANKETNI UPITNIK

o mišljenju i sudjelovanju u programima za roditelje

I.

Prvi dio upitnika odnosi se na demografske podatke o ispitaniku, odnosno Vaše opće podatke. Molim vas da zaokružite slovo ispred Vašeg odgovora.

1. spol :
 - a) ženski
 - b) muški
2. dob:
 - a) do 30 godina
 - b) od 31 do 40 godina
 - c) više od 40 godina
3. stupanj obrazovanja (najviši završeni stupanj):
 - a) završena osnovna škola
 - b) završena srednja škola
 - c) završena viša škola
 - d) završen fakultet
 - e) magisterij
 - f) doktorat
4. zaposleni:
 - a) da
 - b) ne
 - c) povremeno-sezonski
5. broj djece:
 - a) jedno
 - b) dvoje

- c) troje
- d) četvero i više

II.

Drugi dio upitnika propituje Vaše mišljenje o programima edukacije za roditelje. Molim Vas da na pitanja odgovorite na način da zaokružite slovo ispred Vašeg odabira, odnosno odgovor dopišete na za to predviđenu crtu.

6. Putem kojih oblika informiranja dobivate informacije o programu rada u vrtiću/školi, o svome djetetu
 - a) ne dobivam informacije
 - b) informacije dobivam od djeteta
 - c) informacije dobivam na roditeljskim sastancima
 - d) informacije dobivam kroz svakodnevne kontakte s odgojiteljima/učiteljima, putem e-pošte, SMS - poruka...
 - e) informacije dobivam putem nekih oblika edukacije roditelja u vrtiću/školi
 - f) informacije dobivam na neki drugi način. Koji?

7. Jeste li ikada sudjelovali u nekom programu edukacije?
 - a) da
 - b) ne
8. Ukoliko ste sudjelovali u nekom programu edukacije, smatrate li da je taj program bio koristan?
 - a) da
 - b) ne
9. Jeste li spremni uključiti se u programe edukacije roditelja u školi/vrtiću?
 - a) da
 - b) ne
10. Jeste li upoznati sa različitim oblicima programa edukacije roditelja?
 - a) da
 - b) ne
11. Koji Vam oblik programa edukacije roditelja najviše odgovara?
 - a) radionice za roditelje
 - b) predavanja
 - c) tribine
 - d) škole za roditelje
 - e) tečajevi
 - f) savjetovališta
 - g) igraonice/radionice za djecu i roditelje
 - h) programi kućnih posjeta
12. Jeste li trenutno uključeni u neku vrstu programa edukacije roditelja?
 - a) da
 - b) ne

13. Ako jeste, koji je to program? _____

14. Molim Vas da procijenite neke od sadržaja programa edukacije roditelja zanimljivima, na načina da pored svakog sadržaja zaokružite broj koji ima sljedeće značenje:

1		2	3	4		5		
Nimalo zanimljiv sadržaj		Malo zanimljiv sadržaj	Osrednje zanimljiv sadržaj	Zanimljiv sadržaj		Izrazito mnogo zanimljiv sadržaj		
Razvojne faze i psihologija djeteta				1	2	3	4	5
Razvoj samopouzdanja kod djece				1	2	3	4	5
Uspješna komunikacija				1	2	3	4	5
Prevenција neprihvatljivog ponašanja				1	2	3	4	5
Međuvršnjačko nasilje				1	2	3	4	5
Zdravstvene teme				1	2	3	4	5
Suradnja roditelja i škole				1	2	3	4	5
Prevenција ovisnosti				1	2	3	4	5
Osnaživanje obitelji				1	2	3	4	5
Važnost odnosa roditelj-dijete				1	2	3	4	5
Učenje i metode učenja				1	2	3	4	5
Sustav obrazovanja u EU				1	2	3	4	5

15. Koje sadržaje u programima edukacije namijenjene roditeljima smatrate uglavnom nepotrebnima?

16. Za koje sadržaje programa edukacije roditelja smatrate da bi bili posebno potrebni?

17. Kome su i u kojoj mjeri, po Vašem mišljenju, potrebni programi edukacije roditelja?

Na pitanje odgovorite na način da ovisno o slaganju s navedenim, zaokružite jedan od ponuđenih odgovora za svaku stavku, pri čemu brojevi imaju sljedeća značenja:

Značenje:							
1	2	3	4	5			
Nimalo	Malo	Osrednje	Mnogo	Izrazito mnogo			
Obiteljima koje očekuju dijete			1	2	3	4	5
Obiteljima s novorođenim djetetom			1	2	3	4	5
Obiteljima s djecom prije polaska u školu			1	2	3	4	5
Obiteljima sa školskom djecom			1	2	3	4	5
Obiteljima s djecom u pubertetu			1	2	3	4	5
Obiteljima s adolescentskom djecom			1	2	3	4	5
Obiteljima s odraslom djecom koja odlaze iz roditeljskog doma na školovanje ili sl.			1	2	3	4	5
Siromašnim obiteljima			1	2	3	4	5
Jednorodskim obiteljima			1	2	3	4	5
Obiteljima s djecom koja imaju probleme u školi, ponašanju, razvojnim problemima			1	2	3	4	5
Obiteljima u procesu razvoda braka i nakon njega			1	2	3	4	5
Obiteljima koje imaju djecu s teškoćama u razvoju			1	2	3	4	5
Svima koji su roditelji			1	2	3	4	5

18. Na slijedeća pitanja odgovorite na način da razmislite o navedenim tvrdnjama i procijenite u kojoj se mjeri one odnose na Vas. Ovisno o slaganju s navedenim, zaokružite jedan od ponuđenih odgovora za svaku stavku, pri čemu brojevi imaju slijedeća značenja:

1	2	3	4	5	
Izrazito se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Izrazito se slažem	
Mislim da nemam dovoljno znanja koje bi osiguralo pravilan pristup mom djetetu	1	2	3	4	5
Često nisam siguran/na da pravilno odgajam dijete	1	2	3	4	5
Nisam siguran/na da mogu utjecati na svoje dijete	1	2	3	4	5
Moj utjecaj na dijete je malen zbog velikih utjecaja sa strane (TV, škola, vršnjaci, mediji...)	1	2	3	4	5
Odgoj djeteta za mene predstavlja teret	1	2	3	4	5
Da su mene drugačije odgajali, znao/la bih više s djecom.	1	2	3	4	5
Često mi se čini da moje dijete ima bolji odnos s drugima nego sa mnom.	1	2	3	4	5
Moje je dijete zahtjevnije od druge djece.	1	2	3	4	5
Najvažnije je ono što smo u genima naslijedili.	1	2	3	4	5
Češće suprugu/supruzi ostavljam neki problem s djetetom.	1	2	3	4	5
Osjećam se siguran kad nastupam kao roditelj.	1	2	3	4	5
Uvjeren/a sam da dobro postupam sa svojim djetetom.	1	2	3	4	5
Moj je utjecaj odlučujući na razvoj mog djeteta. Razmišljam o posljedicama greški u odgoju.	1	2	3	4	5
Kad vidim da sam pogriješio/la prema svom djetetu, to me dosta pogodi.	1	2	3	4	5
Po instinktu znam što je djetetu potrebno.	1	2	3	4	5
Odgajam dijete po modelu ponašanja mojih roditelja	1	2	3	4	5
Osjećam se zadovoljno i sigurno u roditeljskoj ulozi	1	2	3	4	5

III.

Treći dio upitnika odnosi se na Vaša iskustva u programima edukacije roditelja. Ukoliko niste nikada sudjelovali niti u jednom takvom programu, ovaj dio upitnika nemojte ispunjavati.

19. U kojim ste vrstama programa edukacije za roditelje sudjelovali?

20. Da li ste znanje stečeno u programima edukacije ikada primijenili?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam/nisam siguran/na

21. Hoćete li preporučiti prijateljima i znancima sudjelovanje u nekom programu edukacije za roditelje u kojem ste i Vi sudjelovali?

- a) da
- b) ne
- c) možda

22. Rangirajte važnost segmenata programa edukacije, brojevima od 1 do 5, pri čemu broj jedan označava najmanju važnost, a broj 5 najveću važnost.

- a) razumljivost predavanja, sadržaja radionice... _____

- b) zanimljivost sadržaja _____
- c) korisnost znanja dobivenih u programu _____
- d) interesantan voditelj/predavač _____
- e) količina dobivenih informacija _____
- f) nešto drugo. Što? _____

23. Što Vas osobno motivira na uključivanje u programe edukacije roditelja?

24. Što Vas osobno odbija od uključivanja u program edukacije roditelja?

25. S kojim očekivanjima pristupate programima?

- a) raduje me učenje nečeg novog
- b) očekujem da ću spoznati meni nove načine odgoja
- c) _____
- d) _____

26. Kakva je reakcija okoline nakon što doznaju da polazite program edukacije?

27. Molim Vas da pokraj navedenih segmenata, zaokružite broj koji odgovara Vašem doživljaju prilikom polaska programa edukacije roditelja, pri čemu brojevi znače sljedeće:

1		2		3		4		5		
Uopće mi nije važno		Nije mi važno		Niti mi je, niti mi nije važno		Važno mi je		Izrazito mi je važno		
Atmosfera u grupi polaznika programa						1	2	3	4	5
Broj polaznika programa						1	2	3	4	5
Osobnost voditelja programa						1	2	3	4	5
Interesantnost sadržaja						1	2	3	4	5
Korisnost znanja za primjenu u praksi						1	2	3	4	5
Reakcija okoline						1	2	3	4	5

28. Slijedeća skupina pitanja odnosi se na procjenu Vašeg osobnog stava prilikom polaska nekog od programa edukacije roditelja. Pokraj navedenih teza, zaokružite broj koji označava stupanj Vašeg slaganja s pojedinom tvrdnjom, pri čemu brojevi znače sljedeće:

1	2	3	4		5		
Nimalo	Malo	Osrednje	Mnogo		Izrazito mnogo		
Prilikom sudjelovanja u programu edukacije roditelja, opušten/a sam i osjećam se ugodno.			1	2	3	4	5
Sudjelovanje u programima edukacije roditelja je korisno			1	2	3	4	5
Održavanje radionica ili predavanja na određenu temu u vrtićima i školama je korisno			1	2	3	4	5
U kojoj ste mjeri zainteresirani za održavanje edukacijskih programa za roditelje u vašoj školi/ vrtiću			1	2	3	4	5

Teško se odlučujem za uključivanje u programe edukacije.	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

29. Dopunite rečenicu.

„Biti roditelj je_____“

IV.

30. Molim Vas da navedete Vaše prijedloge vezane uz programe edukacije roditelja u vrtiću/školi, npr. više roditeljskih sastanaka, više edukacijskih programa, više zajedničkih druženja i izleta, fleksibilnija i češća komunikacija...

Zahvaljujem Vam što ste odvajanjem Vašeg slobodnog vremena dali svoj doprinos i pomogli da našu odgojno-obrazovnu ustanovu učinimo što boljim mjestom za sretan i siguran razvoj Vaše djece!